

EKOLOJİK SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA SOSYAL HİZMETİN YERİ
THE PLACE OF SOCIAL WORK IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT FOR THE ECO-SOCIAL PRACTICES

Eda PURUTÇUOĞLU*
İrfan DOĞAN**

Öz

Sosyal hizmet ile sürdürülebilir kalkınma arasında bir bağlantı oluşturmak için sosyal sorunların "eko-sosyal" olarak şekillendirilmesi önemli bir adımdır. Eko-sosyal kalkınma kavramıyla ilgili temel vurgu, bir bütün olarak sürdürülebilir kalkınma kavramının sosyal yönü üzerinedir. İnsanoğlunun ekolojik krizlere ve çevre sorunlarına ilişkin kaygılarının artması, temel değerlerin yeniden düşünülmesine dayanan ekonomik ve sosyal değişimlere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Ekolojik krizler ve çevre sorunları, sosyal hizmet odağında çevresel adalet bilincini artırmakla birlikte mesleğin, ekolojik adalet çerçevesinde de ilerlemesini sağlayacaktır. Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın sosyal hizmet için neden bir çalışma konusu olması gerektiğine yer verilecek olup sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik sosyal hizmet arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sürdürülebilir kalkınma, Ekolojik Sürdürülebilirlik, Ekolojik Sosyal Hizmet.

Abstract

The shaping of social problems as "eco-social" is an important step to establish a link between social work and sustainable development. The basic emphasis on the concept of eco-social development is on the social aspect of the concept of sustainable development as a whole. The growing concern of human beings about ecological crises and environmental problems has shown that economic and social changes are needed, which are based on rethinking core values. Ecological crises and environmental problems will increase the awareness of environmental justice at the focus of social work, and will enable the profession to progress in ecological justice. In this study, it will be discussed why sustainable development should be a working theme for social work, and the relationship between sustainable development and ecological social services will be addressed.

Keywords: Social Work, Sustainable Development, Ecological Sustainability, Ecologic Social Work.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, başta fizyolojik ihtiyaçları olmak üzere tüm ihtiyaçlarını etkileşim içinde olduğu çevreden karşılar. Ancak eline geçirdiği tüm doğal kaynakları dilediği gibi ve sorumsuzca kullandığı için ciddi çevre sorunlarıyla karşı karşıyadır. Tarımda ve tıpta kaydedilen gelişmeler, nüfus artışını ve bunun sonucunda da insanın doğa üzerinde kurduğu baskıyı beraberinde getirmiştir. Çevre sorunlarının temel kaynağı, alışkanlıkları, yaşam tarzları, düşünceleri, inançları, değerleri ile insan ve onun yarattığı siyasal, ekonomik, kültürel yapılarıdır. Dolayısıyla yaşam ortamımız olan çevre, bu hızlı değişimlerden etkilenmiş ve bozulmaya başlamıştır (Güler, 2009; Miser, 2010).

Küresel ekolojik ve ekonomik krizler göz önüne alındığında, sosyal adaletle ilgili temel kaygıları olan sosyal hizmet için büyük zorluklar ortaya çıkmıştır. Çünkü sosyal hizmet, bireylerin toplum içinde kendilerini ifade edebilmelerine, yaşam standartlarının iyileştirilmesine ve toplumda sosyal adaletin sağlanmasına yönelik programlardan oluşan bir bütündür ve geniş bir ekosistem içerisinde toplumun çeşitli gereksinim gruplarına karşı sorumlulukları olan uygulamalı bir disiplindir (Peeters, 2012 (a); Özbesler ve Bulut, 2013). Ancak geniş ekosistem bilincine rağmen sosyal hizmetin odak noktası sosyal çevre ile sınırlı kalmış olup ekoloji ve çevre kavramları 'sosyal ekoloji' ve 'sosyal çevre' ile ilişkilendirilmiştir. Diğer bir deyişle, ekolojik ve sosyal sorunlar arasında artan ilişkiye rağmen insan dışındaki dünya büyük ölçüde göz ardı edilmiş ve ekolojik sürdürülebilirlik, sosyal hizmet disiplininin uzun süre dikkatini çekmemiştir. Bu durum, sürdürülebilir kalkınmanın esasen çevre yönetimi olarak tasarlanmasıyla da ilgilidir. Aynı zamanda, sürdürülebilir kalkınmanın ekolojik boyutuna odaklanma, çevre sorunlarının sosyal boyutları ile bilim dışı disiplinlerin rolünün toplum tarafından genellikle göz ardı edilmesi anlamına da gelmiştir. Sürdürülebilir bir yaşam, gelişim ve gelecek için ekoloji bütüncül olarak değerlendirilmelidir. Çünkü çevre-insan arasında farklı bir ilişkinin kurulabilmesi için hem çevreye ilişkin teknik bilgilerin hem de çevre ile uyumlu değerlerin kazanılması gerekir (Jones, 2010; Miser, 2010; Peeters, 2012 (a)).

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye, purutcu@agri.ankara.edu.tr

** Arş.Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye irfandogan@ankara.edu.tr

Sürdürülebilir kalkınma, sosyal hizmet mesleği için meşru bir odaklanma alanıdır. Bu noktada sürdürülebilir kalkınmanın sosyal hizmette uygun bir şekilde yorumlanması için iki temel şartı karşılaması beklenir: (a) ekolojik krizlerin günümüze ait çözümlerini hesaba katmalı (b) sosyal hizmetin sosyal-ekolojik misyonu ile eleştirel geleneği arasındaki sinerjiyi tanımalı (Peeters, 2012 (a)). NASW (2003)'a göre sosyal hizmet mesleğinin, çevresel sorunlarla ilgilenme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle son yıllarda, sosyal hizmet disiplinde ekolojik yaklaşımı yaygınlaştırmak ve insan dışındaki dünyayı dahil etmek güçlü bir tartışma konusudur (Jones, 2010).

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal hizmet için neden bir çalışma konusu olması gerektiğine yer verilecek olup sürdürülebilir kalkınma ve ekolojik sosyal hizmet arasındaki ilişki ele alınacaktır.

2.EKOLOJİK KRİZLER, ÇEVRE SORUNLARI VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ

Ekolojik krizler; hava, su, toprak ve atmosferin hızla kirlenmesini, doğadaki yenilenemeyen kaynakların hesapsızca, sorumsuzca ve bilinçsiz bir şekilde tüketilmesini, doğal afetler ile teknolojinin ve nükleer silahların sebep olduğu felaketlerin oluşmasını ve ekosistemin bütünlüğünün bozulmasını kapsamaktadır (Colon-Vila, 2008). İnsanoğlunun ekolojik krizle karşı karşıya kaldığını gösteren pek çok araştırma sonuçları bulunur. Çalışmalar toplumların çevreye verilen zararlar ilgili kaygı taşıdığını, kaygıların çoğunlukla hava, su kirliliği ile atık çöpler konusunda olduğunu, küresel ısınmayı gelecekteki en önemli tehlike olarak gördüğünü ortaya koymaktadır (Spencer, 2006; Caribbean Business, 2006; Oğuz ve ark., 2011). Küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye, asit yağmurları, vb gibi insan refahına etki eden problemler, yaşam alanının ve yaşam koşullarının değişmesine, gıda üretiminde, su kaynaklarında sınırlılıklara ve nefes darlığı, grip salgını, tifo, dizanteri ile böcek yoluyla bulaşan hastalıkların artmasına neden olarak insan sağlığını doğrudan etkiler. Bununla birlikte hortum, kasırga, tsunami, deprem vb. çevresel felaketlerin sonuçları, pek çok kayıplara neden olduğu gibi kişilerarası ve sosyal ilişkilerde de derin yaralara yol açar. Bunlar tartışmalı konular olsa da insan ve toplum üzerindeki tesirleri inkar edilemez (West, 2007).

"Sosyal-ekolojik kriz" olarak adlandırılan dünyadaki ekolojik tahribat ve küresel düzeydeki sosyal ve ekonomik krizlere ilişkin istatistikler, bu krizler ile toplumsal sorunlar arasındaki ilişki hakkında temel kaygıları da artırmıştır. İnsanın tüketim alışkanlığı sürdürülebilirlik sorunlarını gündeme getirmektedir. Buna göre doğal kaynaklar sınırlıdır ve bazı durumlarda, onarımın veya yenilenmenin ötesine geçer. Kaynakların bu şekilde kötüye kullanımı ve tüketimi ve çevresel kirliliğin yükü, zengin ile yoksul arasındaki uçurumun giderek artması nedeniyle kıtalar ve ülkeler arasında hatta ülkelerin kendi içinde eşit olmayan bir şekilde dağılımına yol açmıştır. Dünya kaynaklarının sınırlı yapısı göz önüne alındığında, varlıkları yeniden dağıtmaya yönelik politikalar bu "sosyal-ekolojik krizleri" hesaba katmalıdır.

Mevcut (aşırı) tüketim, ekonominin büyümesine bağlı olmamakla birlikte modern toplumun sosyokültürel normlarına ve beklentilerine atfedilebilir. İnsan ihtiyaçlarını karşılama zorluğu, sürdürülebilirlik tartışmasının merkezinde yer alırken, aynı zamanda Dünya'nın biyofiziksel sınırlarını veya "doğal sermaye" yi de korumaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, en azından aşağıdaki koşulların sağlanmasını gerektirir:

(i) sermaye piyasası araçlarının kaydedilmesi, ki bu da enerji dahil olmak üzere doğal kaynakların girdisinde ve çıktısında önemli bir azalma anlamına gelmektedir.

(ii) varlıkların adil dağılımı; ve

(iii) insan ve toplum sağlığında yeni bir vizyon.

Birlikte ele alındığında, bu koşulların sağlanması, toplumun her alanında değişiklikler yapılmasını gerektiren sürdürülebilir bir topluma geçiş anlamına gelmektedir: toplumun en önemli alt sistemlerinde ekolojik, teknolojik, ekonomik, sosyal, politik, yapısal ve paralel değişiklikler: enerji üretimi ve tüketimi, parasal sistemler, insanların hareket kabiliyeti, gıda üretimi ve dağıtım ve emek ve bakım sistemlerinin organizasyonu. Dolayısıyla, bir "toplumsal geçiş" olarak anlaşılan sürdürülebilir kalkınma, toplumsal değişimin karmaşık bir sürecidir ve *verimlilik, yeniden dağıtım ve yeterlilik* gibi en çok bahsedilen ölçütlerin kombinasyonunu araştırır.

Sosyal hizmet için çok önemli bir konu olan sürdürülebilir refah vizyonu, toplumsal buhrandan çıkmanın bir yoludur; çünkü toplumu yönlendiren kişilerin günlük beklentileri ile ilgisi vardır. Ekolojik çözüm, belirli bir yeterlilikte yaşamayı öğrenmenin yollarını aramaktır; ki bu da, iyi bir hayata sahip olmak için yeni fikirler geliştirmenin gereğini ifade eder. Ekosisteme zarar vermeden iyi bir yaşam mümkündür. Bu durum, sadece insan-insan değil, aynı zamanda insan-doğa ilişkisinin kalitesini artırmayı içermekte olup

(i) 'kurtuluş' kavramını ve emek ve tüketim ile olan ilişkisini,

(ii) 'vatandaşlık' ile 'haklara sahip olma'nın anlamını, ve

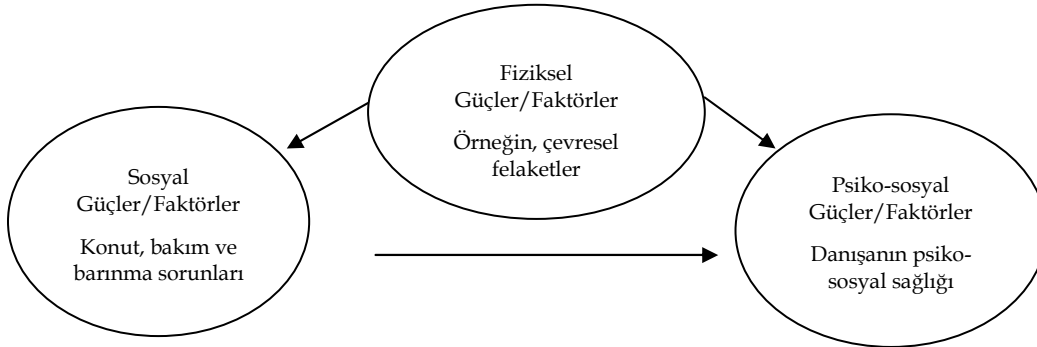
(iii) topluma "anamlı katılım" olarak nitelenen etkinliklerin çeşidini yeniden düşünmeye davet eder. Bunun sağlanması da büyük bir paradigma değişikliğini gerektirir. Ekolojistler ve çevreciler, paradigma değişikliği önerisinde bulunurken bu tür modern fikirleri yeni paradigma içine yerleştiren "insan hakları" kavramının "ekolojik adalet" için vazgeçilmez bir unsur olduğunu iddia ederler. Bileşenler şunları içerir:

- (1) Sistem temelli kuramsal anlayışların ön planda olduğu doğrusal nedenselliğin modernist modelinden ziyade karmaşıklığa ve çeşitliliğe dayanan bir "ekolojik" dünya görüşü
- (2) Dünya'nın biyofiziksel sınırlarının ve alternatif - güneş enerjisi kaynakları gerektiren sınırlı kaynakların tanınması
- (3) Fiziksel çevreyi korurken diğer taraftan insan ihtiyaçlarını tatmin edebilecek "ekolojik ekonomi"
- (4) Katmanlı sistemlerin karmaşık bir ağı olarak topluma ve ekosistem dünyasındaki topluma ekonomiyi "yerleştiren" bir küresel dünya sistemi görüşü
- (5) İnsanların özünde eko-sosyal varlıklar olarak görüldüğü yani diğer insanlarla olan ilişkileri yoluyla kendi kimliğini kazanacakları "aynı kader"i paylaşan ve tüm yaşam şekillerinin birbirine bağlı olduğu "ilişkisel" bir dünya görüşü.
- (6) Bir deontolojik hak temelli etiğin tamamlayıcısı olarak bakım etiğini benimseyen ekolojik bir ahlak. Burada kişinin ilişkisel görüşünden hareketle, öznenin özerkliğinde hakların temeli "bağlılıkta özerklik" olarak yorumlanmalıdır (Peeters, 2012 (a))

Sosyal-ekolojik krizler eylemlerle başlar ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların sosyal hizmet için doğrudan bir kaygı kaynağı olduğunu gösterir. Hoff ve Polack (1993) ekolojik krizlerin sosyal hizmetin uygulama yöntemleriyle ortak noktaları olduğunu, sosyal hizmet uzmanlarının uygun müdahaleler geliştirmek için birey ve onun doğal yaşam ortamını ekolojik model içinde kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Jones (2010) ise sosyal hizmet disiplininin ekolojik krizlere değinmesi ve sorumluluk olarak farklı değerler ve inançların desteklendiği yeni düşünce tarzlarını oluşturması gerektiğini vurgulamıştır. Bu noktada sosyal hizmet mesleğine ait ekolojik sisteminin, gelecek nesilleri ve diğer canlı türlerini korumak üzere sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapma, ekolojik krizlere ve dengesizliklere çözüm yolları bulma sorumluluğu vardır.

Sosyal hizmet disiplininde ekolojik yaklaşımın başarısı, durum tespitinde ve müdahale süreçlerinde pek çok faktörü ele almasına bağlıdır. Berger, Federico ve McBreen (1991) uygulamalarda ekolojik yaklaşımı kullanırken psikososyal, sosyal, ekonomik, politik, biyolojik ve fiziksel güçlerin birbirleri arasındaki karmaşık yapıya dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Örneğin, çevresel felaketler konut, bakım ve barınma gibi sosyal sorunlara ve danışanda stres bozuklukları gibi psiko-sosyal sorunlara yol açmakta ve sağlığını etkilemektedir (Şekil 1). Bir başka ifadeyle, müdahale sürecinde danışanın sosyal işlevselliğini etkileyen ailevi, sosyal ve kültürel faktörlerin arasına çoğunlukla ihmal edilen fiziksel çevre ile biyolojik yapının da öne çıkartılarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Pardeck, 1996). Bu sayede sosyal hizmet uzmanları danışanın sosyal işlevselliği üzerinde çevrenin nasıl etkilediğini anlamaya yönelik daha bütüncül bir bakış açısı geliştirecektir.

Şekil 1. Ekolojik Yaklaşımdaki Güçler/Faktörler Arasındaki İlişki: Çevresel Felaket Örneği

3.SOSYAL HİZMETTE ÇEVRE KONUSUNDA PARADİGMA DEĞİŞİKLİĞİ İHTİYACI

Sosyolojik sistemler ve yapısal düşünme temelinde inşa edilen çevre paradigması, insan merkezli sosyal çevre anlayışının ötesinde, sosyal ve fiziksel çevre arasındaki ayrımı vurgular. Burada üzerinde durulan nokta, çevre paradigmasının içeriğiyle ilgilidir. Çevre paradigması, sosyolojik sistemleri, biyolojik sistemleri, ekosistemleri, yönetsel sistemleri kapsayan bir paradigmadır. Ekolojik sosyal hizmet yaklaşımı ise insan merkezli ekosistem ile doğal çevre arasında köprü oluşturmaya çalışmaktadır. Sosyal hizmet disiplininde çevre paradigması, çevresel adalet ve ekolojik adalet konuları ile yer alır. Aşağıdaki çizelgede çevresel ve ekolojik adaletin odak noktaları ve aralarındaki farklar belirtilmiştir.

Tablo 1. Çevresel ve Ekolojik Adalet

Çevresel Adalet	Ekolojik Adalet
İnsan merkezli – Odak noktası insandır. Sosyal adalet çerçevesinde insan haklarını kullanır. Sosyal eşitsizlikler ve adaletsizlikler çevresel konulardan meydana gelir. Dünyada en çok etkilenenler yoksul ve marjinalleşmiş insanlardır.	Ekomerkezli – Odak noktası dünyanın doğal ekosistemidir. Ekolojik adalet çerçevesinde doğa haklarını kullanır. Ekolojik adaletsizlik insan ve doğası arasındaki dengesizlikten meydana gelir. İnsan ve doğal çevre, çevresel problemlerden etkilenir.

Kaynak: MILLER, Shari. E., HAYWARD, Anna R. and SHAW, Terry V. (2011). "Environmental Shifts for Social Work: A Principles Approach". *International Journal of Social Welfare*. 21: 270-277. [Electronic Journal].

Ekolojik adalet, adaleti insanoğlu ve insan dışındaki fiziksel çevre arasındaki etkileşimin sonucu olarak görmektedir. Adaletsizlik, özellikle insanın ihtiyaçlarına öncelik vermesinden ve doğadaki diğer unsurları ikincil olarak görmesinden kaynaklanan kısaca insanoğlu ve doğa arasındaki ilişkinin dengesizliğinden ortaya çıkar. Ekolojik adalet, doğanın ihtiyaçları ve riskleri ile insanoğlunun buna nasıl uyum sağladığına odaklanırken, çevresel adalet fiziksel çevre açısından insan ihtiyaçlarına ve risklerine odaklanmaktadır (Miller ve ark., 2011). Çevresel adalet, aynı neslin sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupları ile farklı nesiller arasında doğal kaynakların dengesiz kullanımıyla ilgilidir (Özyol, 2014). Ekolojik adalette ise insanoğlu da dahil doğa ya da dünya, evrenin bir parçası olarak tanınmaktadır.

Bu iki yaklaşım arasındaki farklılık, sosyal hizmet disiplininin çevresel ve ekolojik paradigmalarına yönelik değişiminde yararlıdır. Çevresel adalet kuramı, çevrenin insanoğlunu nasıl etkilediği ile ilişkili olarak sosyal adalet odağında insan haklarına daha geniş bir çerçevede bakar. Ekolojik adalette ise insanoğlu, ana odak noktası değildir; bunun yerine, doğanın ya da dünyanın ayrılmaz bir parçası olup "güçlü" ve "gerekli" olarak anlaşılır. Buna rağmen bu yaklaşım, sosyal hizmet gibi insan merkezli ve çevresel adalet yaklaşımına yakın bir meslek için oldukça radikal kalabilir. Bu noktada sosyal hizmet çevresel adalet yaklaşımıyla "sosyal" çevreyi incelerken "fiziksel" çevrede sosyal hizmetin etik konumunun da incelenmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmetin ulusal ve uluslararası profesyonel etik kodları çerçevesinde, sosyal adaleti yerine getirme ve sosyal eşitsizliklere hitap etme zorunluluğu bulunmaktadır (Miller ve ark. 2011). NASW (2003) mesleğin, dünya kaynaklarının eşit olmayan dağılımından ortaya çıkan çevresel sorunlara değinme sorumluluğu olduğunu bildirmiş ve çevre politikasının maddelerinden birini şu şekilde ifade etmiştir:

"Sosyal hizmet uzmanları, fiziksel çevrenin alt boyutlarından doğal çevrenin istikrarsız/belirsiz konumu hakkında bilgili ve eğitilmiş olma yükümlülüğüne sahiptir".

IFSW (2004), bazılarının daha fazla olmakla birlikte, herkesin çevresel bozulmalara maruz kaldığını ve bunun sosyal eşitsizliğe yol açtığını bildirmiştir. BASW (2002)'nin etik kodları, şimdi ve gelecekteki insan refahı ile ilgili sosyal kalkınmayı ve çevre yönetimini içeren sosyal adaleti kabul eder. NASW (2003), sosyal adalet ilkelerinin ihlali olarak görülen küresel çevresel eşitsizliklerde, sosyal hizmet mesleğinin politika düzeyinde küresel sorumlulukları olduğunu açıkça belirtmektedir. IFSW (2004)'nin çevre politikası ise, dünyanın doğal kaynaklarının 'sınırlı ve tehdit edici' olduğunu ve insanlığın, birlikte çalışmayı gerektiren etkili uluslararası işbirliğine ve politik önlemlere ihtiyaç duyulduğunu vurgular. Dolayısıyla ulusal ve uluslararası sosyal hizmet politikalarında, fiziksel çevre özellikle de doğal çevre ile ilgili konularda sosyal hizmet mesleğinin sessiz kalmasına ya da eylemden kaçınmasına yer bırakılmamıştır (McKinnon, 2008). Bu yüzden, mesleğin sosyal adalet paradigması ile ilişkili çevresel ve ekolojik adalet konularındaki duruşunu ortaya koyması oldukça önemlidir. Çevresel sürdürülebilir sosyal hizmet uygulamaları sosyal hizmet, kültür, tinsellik ve çevre arasında devamlı bir bağlantı kurularak güçlendirilebilir ve böylece ekolojik paradigma içinde doğal çevreye ilişkin mesleğin gelişen yükümlülükleri tartışılabilir.

Son yıllarda, sosyal hizmet akademisyenlerinin bir kısmı, "çevresi içinde birey" kavramının yeniden tanımlanmasına yönelik bir paradigma değişikliğine ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, mesleğin ve uygulamasının değerlerinde, tutumlarında ve kültüründe eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu ekolojik paradigmanın sosyal yapıya yerleşmesi zaman alacak gibi görünmekle birlikte daha fazla sayıda araştırmaya da ihtiyaç duyulmaktadır (Miller ve ark., 2011).

4. SOSYAL HİZMET VE DOĞAL ÇEVRE İLE İLİŞKİLİ YENİ PARADİGMALAR

Çağdaş sosyal hizmet kuramlarının çoğu (Sistem Kuramı/Çevresi İçinde Birey Yaklaşımı, Psiko-Dinamik Kuram, Yapısalcılık Kuramı, Güç Odaklı Yaklaşım, Güçlendirme Yaklaşımı), analizlerine doğal

çevreyi dahi etmemektedir. Değişik sosyal hizmet kitaplarında doğal çevre ile ilgili bir araştırma neredeyse bulunmamaktadır. Sosyal hizmetin geliştiği dönemlerde olduğu gibi çevre, çoğunlukla geleneksel "sosyal" faktörlere atıfta bulunur. Yazarlar, fiziksel alanın bir şehirde nasıl kullanıldığı gibi fiziksel çevreden bahsetse de genel olarak, doğal çevre ile insanın ilişkisine değinmemektedir. Bazı yazarlar ise, toplum kaynakları olarak kamu parklarından ve kamplardan söz ederler. Bu noktada Gitterman ve Germain (2008)'in sistem kuramındaki çalışmaları, çevreyi daha kapsamlı olarak dahil eden bir istisnadır (Bkz. Sistem Kuramı).

4.1. Shaw'un Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramına Uyumu

Bronfenbrenner'in 1979 yılında ortaya koyduğu Ekolojik Sistemler Kuramı'na göre, insanoğlunun gelişimini anlayabilmek için yetiştiği/büyüdüğü ortamdaki tüm ekolojik sistemin düşünülmesi gerekir. Bu sistem, insanoğlunun gelişimini destekleyen ve buna rehberlik eden sosyal açıdan düzenlenmiş beş alt sistemden oluşmaktadır:

Mikrosistemler; bireyin gelişirken yakın çevresiyle devamlı, aşamalı olarak etkileşime ve etkinliğe katılmasına davet eden, izin veren ya da bunu engelleyen belirli fiziksel, sosyal ve sembolik özelliklerle yüz yüze deneyimlediği faaliyetler, sosyal roller ve kişilerarası ilişkiler modelidir.

Mezgosistemler; yetişmekte olan bireyin içinde yer aldığı iki ya da daha fazla ortamda meydana gelen süreçleri ya da bağlantıları içermektedir (ev-okul, okul-işyeri arasındaki ilişkiler gibi.) Diğer bir deyişle mezosistem, bir mikrosistem sistemidir.

Ekzosistemler; mezosistemin bir uzantısıdır. Yetişmekte olan bireyin en az birinde yer almadığı iki ya da daha fazla ortamda meydana gelen, dolaylı olarak bireyin yaşamını etkileyen, ona kısıtlama getiren süreçlerden ya da bağlantılardan oluşmaktadır (çocuk için evi ve ailesinin iş yeri arasındaki ilişki örneği. Çocuğun babasının iş yerinde ortaya çıkan bir sorun ve işten çıkarılma ihtimali, aile içinde olan biteni de etkiler ve bu yolla çocuğun hayatında önemli rol oynar. Ekzosistemler, temelde resmi ve gayri-resmi belirli sosyal yapılardan oluşur. Bu yapılar toplumun başlıca kurumlarını içermektedir.

Makrosistemler, inanç sistemleri, bilgi birikimleri, materyal kaynaklar, gelenekler, yaşam biçimleri, fırsatlar, tehlikeler ile yaşam alanına özel atıfta bulunularak belli bir kültür veya altkültürün herbirine yerleşmiş mikro, mezzo ve ekzosistemin özellikleriyle örtüşen bir modeldir. Makrosistem, belirli bir kültür ya da altkültürün toplumsal planı olarak düşünülebilir.

Kronosistemler; son sistem olarak çevreyi üçüncü bir boyuta taşır. İnsanın gelişimine yönelik çalışmalarda, zamanın akışı, kronolojik dönem ile eş anlamlı şekilde ele alınmıştır. 1970'li yılların başından itibaren bir grup sosyal bilimci, zaman akışının sadece yaşam dönemi boyunca değil aynı zamanda tarihsel zaman boyunca yetişen/büyüyen insanın özneliliği ile etrafını saran çevrenin bir özelliği olarak görüldüğü araştırma modelini kullanmıştır. Buna göre bir kronosistem, yalnızca kişinin özelliklerini değil, aynı zamanda yaşadığı çevredeki değişimi veya tutarlılığı da kapsar (aile yapısının, sosyo-ekonomik durumun, işin, yaşadığı yerin ya da günlük telaşlar ile beceri düzeyinin yaşam dönemi içinde değişmesi gibi.). Kısaca, kronosistem, zaman içinde değişen sosyo-tarihsel olayların ve çevresel koşulların bireyin yaşamındaki geçişlere yansımaları ve deneyimlerini etkilemesidir (Bronfenbrenner, 1994).

Sosyal hizmet endüstrileşmiş toplumların ihtiyaçlarını karşılamak üzere gelişmiştir. Çevresel kaygılar arttıkça, ulusal ve uluslararası sosyal hizmet kuruluşları sosyal hizmet uzmanlarına mesleki uygulamalarına çevre konusunu da dahil etmeleri yönünde çağrıda bulunmuştur. Buna karşın sosyal hizmet ve çevre ile ilgili çok az kaynak bulunmakta olup uzmanlar, bu konuları sosyal hizmet eğitimine ya da uygulamalarına dahil etme başarısını tam anlamıyla gösterememiştir.

Gitterman ve Germain (2008)'in ekolojik yaklaşımlarını Bronfenbrenner (1979)'in Ekolojik Sistem Kuramına dayandırdıkça, Shaw (2006), sosyal hizmet uzmanları ve doğal çevre hakkındaki araştırmasının çerçevesini Bronfenbrenner'e döndürmüştür. Shaw (2006)'un kuramı, sosyal hizmet uzmanlarının danışanının yalnızca sosyal çevre ile ilişkisine değil aynı zamanda, özellikle, doğal çevre ile uyum sağlamasına yardımcı olacak doğal çevre ve çevresel adalet öğretisini kapsamaktadır. Bu anlamda, Bronfenbrenner'in sosyal kuramını uyarlaması, mezosistemde (kişinin katıldığı uygulamalar arasındaki ilişkiler) zararlı kimyasalların mevcudiyetine ve ekzosistemde (örneğin daha geniş bir sosyal sistemde kişinin sadece dahil olması değil aynı zamanda kişiyi kapsamaması) kirliliğin varlığına, güvenli ve temiz su ile sağlıklı gıdaların bulunmasına ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Makrosistemde ise (hukuk, değerler, kültür, hükümet, vs.) yeşil alanın durumu ve kullanılabilirliği ile yasal sistemin ayrılmaz bir parçası olarak çevresel adaleti dahil eder. Uyumlaştırdığı modelde, sosyal hizmetin birey, aile ve daha geniş gruplarla ilgili olarak doğal çevreyi nasıl değerlendirebileceğini kuramsal olarak göstermeye çalışan gerçek, daha pratik bir girişimdir (Ritchie, 2010).

4.2. Coates'in Ekosentrik Sosyal Hizmet Paradigması

Coates (2003)'e göre sosyal hizmet, endüstriyel büyümenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere gelişmiştir. Endüstrileşmenin ve onu destekleyen değerlerin çevresel krizlere yol açtığı düşünüldüğünde, Coates (2003) sosyal hizmetin "geleneksel düşünce tarzlarının ve eylem biçimlerinin dışına çıkması" gerektiğini ileri sürmüştür. Toplumsal bir dönüşüm, temel insanlık değerlerinin yeniden gözden geçirilmesine veya belki de yeni temel değerlere dayanması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle sosyal adalet temelinde çalışan mesleğin, çevresel adaletin ilkelerini tam olarak yerine getirmesi ve toplumsal dönüşümü desteklemesi için bir (ekolojik) eko-sosyal hizmet yaklaşımı geliştirmek üzere kendi tarihsel geçmişini sorgulamaya ve amacını yeniden gözden geçirmeye ihtiyacı vardır.

Coates (2003) ekonomiyi, teknolojiyi ve "modernizmin altındaki değerleri ve inançları" eleştirir. Modernizm yaklaşımını ikiye ayırmaktadır. İlk bileşen, dualistik/ikilikçi görüştür. Buna göre insanlar doğadan ayrıdır ve doğal hayat, insanın egemenliği için kullandığı bir geri plandır. İkinci bileşen, doğanın neden-sonuç ilkelerine dayanan evrenin "değişmeyen" "nesnelerin toplanması" olduğu indirgemeci yaklaşımdır. İndirgemeci yaklaşım rasyonalizm, verimlilik, standardizasyon, bürokratikleştirme ve kontrolün merkezleşme ilkelerini içermektedir. Coates (2003) bu modern değerlerin, ekonominin ve teknolojinin yoksulluğun, çevresel tahribatın artmasına, yaşanabilirliği ve güvenliği azaltmasına ve diğer sosyal sorunların çıkmasına neden olan ekonomik hakimiyeti ve sanayileşmeyi yönlendirdiğini savunmakta; büyüme ve gelişme taahhüdü ile yaratılmış yanılısamaya ve bunun daha fazla materyal yaratma yoluyla elde edilebileceği efsanesine dikkat çekmektedir. "(Mülk) Sahip olmak" amaç haline gelmiştir. Ona göre pek çok insan günlük yaşamın yapısı ile süreçlerinin çevresel yıkıma ve sosyal adaletsizliğe neden olduğu gerçeğini görmemektedir.

Coates (2003), ekolojik olarak sürdürülebilirliği ve sosyal ilişkileri koruma amacıyla bireyleri ve toplulukları "doğanın geri kalanı" ile yeniden bütünleştirmek için "eko-sentrik bir dünya görüşü" önermektedir. Geliştirdiği yeni paradigma, sosyal hizmet uzmanlarına doğal çevreyi kendi çalışmalarına nasıl dahil edeceğini göstermez. Sosyal hizmetin toplumsal ve fiziksel/maddesel durumu ile insanların doğayla ve birbirleriyle olan ilişkileri hakkında mesleğin değerlerini ve varsayımlarını sorgulayan daha temel bir yaklaşımla başlar. Bunun için sosyal hizmetin eko-sentrik bir dünya görüşüne ve uygulamaya yönelik hareket etmesine yardımcı olacak beş "bütünleyici kural" önermektedir: doğadaki bilgelik, sürekli gelişim, çeşitlilik, ilişki ve değişim.

Doğadaki bilgelik; sosyal hizmet, teknolojinin ve ekonominin birincil olmadığı, "insanın / yeryüzünün ihtiyaçları" na hizmet eder.

Sürekli gelişim; insanlar ve toplumsal düzen sürekli gelişmektedir. Küresel bilince ve dayanışmaya yönelik evrim çalışmalarına odaklanılmalıdır.

Çeşitlilik; tüm sistemin başarılı olmasını sağlayan hayatta kalma ihtiyaçlarını dengelemeye yardımcı olur. Sosyal hizmet, birey-çevre ilişkisini kolaylaştırmakta ve çeşitliliği beslemektedir.

İlişki; bireyler topluma bağlıdır. Bu nedenle toplumun refahı için bireysel gelişim ve bireysel refah önemlidir. Sağlıklı sosyal yapılar sağlıklı doğa sistemlerine bağlıdır. Sosyal hizmet, kapsamını tüm Dünya sistemini de içerecek şekilde genişletmelidir.

Değişim; iki tür Dünya değişimine atıfta bulunur: yavaş büyüme (örn. en doğal seçim) ve hızlı atılımlar (örneğin, ciddi hayatta kalma tehditlerine yanıt). Mevcut ekolojik krizlerin değişim için hızlı atılımlara yol açabileceğini öngörmektedir. Küçük düzeyde yapılan başarılı değişimler, anahtar rolü oynayabilir. Sosyal-ekolojik adalete karşı başarılı olan yerel tepkiler, diğer toplumlara yayılmış kilit faktörler haline gelebilir.

Coates (2003)'in mesleğe yönelik üç özel hedefi şu şekildedir:

- 1- İnsan davranışının ve sosyal yapıların Dünyanın gelişiminin bir parçası olduğu bilincini geliştirin ve tüm türlerin gelişmesi ve yaratıcı sürece katkılarını devam ettirmeleri için bir fırsat sağlayın.
- 2- Kendinize ve başkalarına yeteneklerine değer ve önem verildiğini fark ettirin.
- 3- Her bir bireyde ve tüm yaşamda dahil edici, eşitlikçi ve yaratıcı potansiyeli destekleyen insan merkezli etik sistemin ötesinde Dünya merkezli etik sisteme yönelmek için toplumların ve sosyal yapıların gelişimini teşvik edin.

Coates (2003), bütüncül bir yaklaşım ve yeni bir küresel bilinç oluşturmak üzere sosyal hizmet uzmanlarını üç yetkide hareket etmeye çağırılmaktadır: dini lider, öğretmen, aktivist. *Dini lider* olarak sosyal hizmet uzmanları, toplumların kendini ve dünyayı tahrip eden nedenlerin farkına varmasını sağlamalı ve problemleri çözmesi için başkalarından bilimsel yenilik yapmasını beklemekten vazgeçirmelidir. *Öğretmen* olarak sosyal hizmet uzmanları, toplumların tahrip olmasını bugünkü değerlere ve inançlara dayandığını ve ekonomi ve siyaset yüzünden kalıcı hale geldiğini anlatmalıdır. *Aktivist* olarak sosyal hizmet uzmanları, "her şeye bağlılığı" ve bu fikrin bizi nereye götürdüğünü anlamamıza yardım etmelidir. Tüm bunlarla birlikte sosyal hizmet uzmanları, eko-merkezci bir yaklaşımda yer alan her düzeydeki eylemi kolaylaştırmalıdır. Bu amaçla, sosyal hizmet uzmanları yerel katılımı ve yerel fayda için yerel kuruluşların kontrolünü

sağlamalıdır. Coates (2003) doğa sevgisi ve yeni paradigmayı destekleyen diğer tutum ve nitelikler gibi becerilerin, yeteneklerin ve değerlerin öneminin düşürüldüğünü ve dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının ekstra desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir.

Sosyal hizmet uzmanlarının çalışması, alanın çevresel farkındalığını arttırmalı ve ilerlemeyi "ekolojik ve sosyal adalet" yönelik olarak genişletmelidir. Coates (2003) bireyselleşimin ve materyalizmin yerini toplum merkezliye, maneviyata, katılıma ve kapasite geliştirmeye bırakacağına inanmaktadır. Sosyal hizmetin odağı bireylerin ve ailelerin problemlerini çözmekten insanların ve toplulukların kendini ve toplumu dönüştürme kapasitelerini arttırmaya yöneldiğini belirtmekte olup bu durumun dünyadaki herkes için daha iyi bir yaşam kalitesi yarattığını ileri sürmektedir.

Endüstriyel kirlenmelerin neden olduğu fiziksel ve duygusal zarar, sosyal hizmet uzmanlarının hem kirliliğin etkilerini hem de nedenlerini belirleme sorumluluğunu doğurmaktadır. Coates (2003), tehlikeli maddelere maruz kalmayı tanımlayabilecek bir yaşam ve çalışma ortamı hakkında soru sormayı ve biyo-psiko-sosyal değerlendirmeyi kullanmayı önermektedir. Ayrıca, sosyal hizmet uzmanları çevresel ırkçılığa karşı çaba harcamaya da devam etmelidir. Artan küresel ticaretle birlikte zengin "gelişmiş" ülkeler pek çok çevre zararına neden olurken yoksul ülkeler bu zararlarla yaşamak zorunda kalmaktadır. İklim değişikliği, kirlilik ve küreselleşmenin olumsuz sonuçları sosyal ve doğal çevreyi etkilediğinden beri, bu konular politika düzeyinde olduğu kadar bireysel ve toplumsal düzeylerde de ele alınmalıdır.

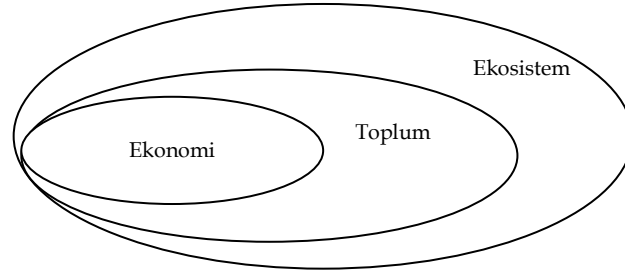
Coates (2003), sosyal hizmet uzmanlarına, özellikle doğrudan uygulamada olanlara, sürdürülebilir ve değer sahibi toplum ve yaşam yaratmak için aktif değişim çalışmalarıyla ve politikayla ilgilenmeleri çağrısında bulunmaktadır. İnsanın doğayla ve toplumla olan ilişkisinde sosyal hizmet uzmanının pazar ve endüstriyel büyüme odaklı sosyal yapıların düzenlenmesine ve iyileştirilmesine yönelik savunma yapmanın ötesine geçerek endüstriyel büyüme modelinin esas varsayımlarına itiraz etmelidir. Bütün sosyal hizmet uzmanları politika yapıcılar haline gelmeli ve toplum, bağımlılık ve artan insan-doğa ilişkisini vurgulayan alternatif görüşler sunmalıdır. Bu amaçla Coates (2003) kooperatifler ve çevre savunuculuğu gibi yerel toplulukların gelişmesini ve bunlara katılmayı teşvik eder. Buna ilaveten, tüketimi rekabete, sömürüye ve izolasyona yol açan unsur olarak görür. Coates (2003), yeni bir siyasi düşünce olarak, küresel anlamda yerel katılımcı demokrasileri teşvik edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu anlamda sosyal kalkınma modelleri ile ekosistemlerin yerel kapasite ile kullanımını destekler. Ona göre siyasi haklar yalnızca şirketlere değil, insanlara ait olmalıdır. Zamanla yaşam kalitesi, ekosistem sağlığı ve çevre sağlığı, başarı ölçütü olarak GSYİH'nin yerini alacaktır. Ayrıca Coates (2003), toplumu güçlendirici faaliyetleri, sosyal adaleti ve sürdürülebilirliği ödüllendiren ve çevreye zarar veren faaliyetlerin maliyetini arttıran bir vergi sistemini de önermektedir. Yeni siyasi düşünceyle benzer şekilde, Coates (2003) ekonomiyi göz önünde tutarak sürdürülebilirlik için altı genel ilke sıralamaktadır:

- 1- Yenilenebilir kaynakların kullanıldığı oran, yeniden üretim oranını aşamaz.
- 2- Yenilenemeyen kaynakların kullanıldığı oran, alternatif sürdürülebilir kaynakların geliştirilme hızını aşamaz.
- 3- Kirliliğin ve yaşam alanlarının tahrip edilmesi, çevrenin atıkları absorbe etme ve yaşam alanlarını yeniden inşa etme kapasitesini aşamaz.
- 4- Çevreye ve insanlara karşı riskten kaçının.
- 5- "Yeryüzü dostu seçeneği" nin en ekonomik seçenek olmasını sağlayın.
- 6- Eğitim ve istihdam için eşit fırsatlar yaratın (Ritchie, 2010).

5.SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK/ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SOSYAL HİZMET

1970'li yılların sonuna doğru uluslararası düzeyde üzerinde durulmaya başlanan sürdürülebilir kalkınma ve çevre bağlantısı giderek önem kazanmaya başlamıştır. Ulusal kalkınma planlarında ve stratejilerde sıkça yer bulan çevresel sorunlar ve kalkınma üzerindeki etkisi pek çok kesim tarafından bilinmektedir. Nüfus artışı ve sanayileşme ile birlikte doğal kaynaklara olan talebin ve bu kaynaklar üzerindeki baskının artışı küresel boyuttaki zenginliğin ve üretim-tüketim faaliyetlerinin devamlılığı konusunda sorgulamalara ihtiyaç olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu noktada toplumların gelişiminin yalnızca ekonomik açıdan değerlendirilmesi yerine ekonomik, sosyal ve ekolojik unsurları bir arada barındıran daha kapsamlı bir değerlendirmeyle yapılmalıdır. Böylelikle sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya atılmış olup üç boyutun etkileşimi olarak bilinmektedir: Ekonomik, Toplumsal ve Ekolojik Kalkınma. (Şekil 2) (Aksu, 2011; Peeters, 2012 (a)).

Şekil 2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Üç Boyutu

Kaynak: PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice". *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298

Bu noktada çevre dostu sosyal politikalar için en önemli kaynak kabul edilen Brundtland Raporu (1987)'nin sosyal hizmetin misyonu ile sürdürülebilir kalkınmanın gündemini birbirine bağlayan tanımına yer vermek gerekir: "Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişmedir". İçinde iki temel kavram barındırır: "ihtiyaçlar"-ki özellikle dünyadaki yoksulların temel ihtiyaçlarına öncelik verilmesi ve "sınırlamalar düşüncesi"-ki çevrenin şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçları karşılama kapasitesi üzerine devletlerin dayattığı sınırlamalar. Dolayısıyla tanımın iki koşulu vardır: yoksulların ihtiyaçlarına öncelik verilmesi ve dünya kaynaklarının sınırlı olduğunun kabul edilmesi. Sürdürülebilir kalkınma, insanların ihtiyaçlarını ilgilendiren küresel bir yaklaşımla "toplumsal değişimi pozitif yönde sürdürmek" ve bu nedenle mekanların boyutlarını - nerede olduklarını - ve mekanların gelişimindeki tarihi anları hesaba katmaktadır. Kısacası, sürdürülebilir kalkınma, toplumsal değişimle ilgili "siyasi bir kavram"dır. Şekil 2'deki ekolojik model, sürdürülebilir kalkınmayı ekosistemin ekonomiyi ve toplumu sınırlamasını sağlayan "güçlü" bir kalkınma vizyonunu destekleyen daha gerçekçi bir çerçevede ele almaktadır.

Ekolojik bir dünya görüşüyle ve ekolojik ekonominin temel çerçevesiyle uyumlu olarak,

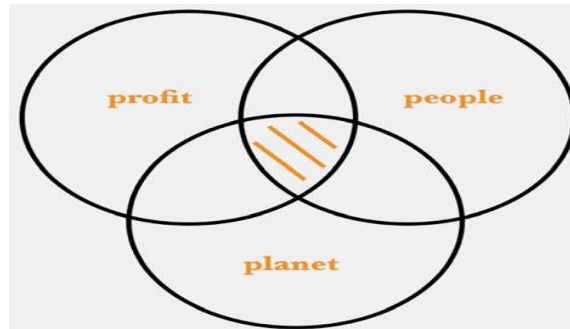
(I) "ekolojik model" ekonomiyi ve toplumu ekosisteme yerleştirerek ekonomiyi toplumun bir parçası haline getirir

(II) "ekolojik model" in aslında hiçbir merkezi yoktur; bu nedenle toplumu Dünya'nın ekosistemine karşı daha mütevazı bir tutum benimsemeye teşvik eder.

Şekil 2, ekonomik, toplumsal ve ekolojik konuların özünde nasıl bir ilişki olduğunu yansıtmaktadır. Ekonomik üretim- doğal çevreye yönelik insan davranışı ile birlikte- toplumsal ve kültürel olarak aracılık edilen bir süreçtir, dolayısıyla "toplum"un yeri ekonomi ve ekosistem arasındadır. "Toplum"un arabulucu konumu, sürdürülebilirlik geçişinde sosyal ve politik eylemin önemini göstermektedir. Örneğin, ekonominin sürdürülebilir kalkınmaya katkısı, iş dünyası ile diğer sosyal aktörler arasındaki işbirliği olarak görülebilir.

Sürdürülebilir kalkınmanın boyutları ekonomik, toplumsal ve ekolojik olmakla birlikte "insan sermayesi" ve "finansal sermaye" olarak da ele alınır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma genellikle bir üçgen veya üç örtüşen daire şeklinde gösterilir (Şekil 3). Burada sürdürülebilir kalkınma, merkezi çakışmada üç boyutun dengeli bir bütünleşmesi şeklinde yer almaktadır.

Şekil 3. Üçlü Bilanço Sistemi

Kaynak: PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice". *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298

Sürdürülebilir kalkınma için temel bir çerçeve oluşturan “Üçlü Bilanço Sistemi”, üç “p” olarak adlandırılan hem gezegene, hem insanlara, hem de işletme kârlılığına dikkat çeken son derece önemli bir hesaplama yöntemi ve stratejisi olarak kabul edilmektedir. Dördüncü “p” olarak gösterilen “süreç” (process) “katılım”ı ifade etmek üzere sonradan eklenmiştir (Peeters, 2012 (a)).

Kalkınmaya ilişkin bütün ekonomik, ticari ve endüstriyel politikaların büyümeye, ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan sürdürülebilir kılmaya yönelik bir uyumlaştırma sürecini ifade eden sürdürülebilir kalkınmanın amaçlarını ve hedeflerini ekonomi, insan, çevre ve teknoloji açısından değerlendirmek uygundur (Bal, 2009; Aksu, 2011). En önemli sorun, "kalkınmanın" ekonomik büyüme ile baskın olarak ilişkilendirilmesidir ve "sürdürülebilir" ile birlikte bir çelişki oluşturmaktadır. Ekolojik bir yaklaşım, bu sorunu doğal kaynaklar açısından açıklığa kavuşturmaya çalışır ve ekonomik büyüme sonucunda “doğal sermayenin”, “üretilebilir sermayenin” yerini alıp almayacağı sorusu ile ilgilidir. “Güçlü” bir sürdürülebilir kalkınma, 1970'lerde çevre hareketinin “büyümenin sınırları” temel fikri ile tutarlıdır ve sürdürülebilirlik olmaksızın bir gelişmenin olmayacağını belirtmektedir. Zayıf sürdürülebilir kalkınma, kalkınma olmadan sürdürülebilirlik olmadığını ve "sınırların büyümesi" stratejisini tercih ettiğini varsayar. Verimlilik kazançları sayesinde büyüme, doğal sermaye kullanımından kopabilir veya 'yeşil büyüme' neo-liberal pazar odaklı kalkınma modeliyle sürdürülebilirlik gereksinimlerini uyumlaştırabilir. Verimlilik kazanımları, hammadde üretiminin göreceli olarak doğal kaynakların kullanımından ayrışmasını sağlamak olsa bile verimlilik, hammadde üretiminde mutlak bir düşüşe yol açmaz, ki bu da, mevcut kaynağın aşırı kullanımı göz önüne alındığında ihtiyaç duyulan bir şeydir. Şimdiye dek ekonomik büyümenin ve çevresel etkinin ayrıştırılmasının mümkün olduğunu gösteren bir bulgu mevcut değildir. Dolayısıyla, tüm veriler hem doğal sermayenin korunması hem de yenilenmesi için 'güçlü' bir sürdürülebilir kalkınmayı tartışmaktadır.

Ekolojik adalet tüm uluslar için ortak bir sorumluluk alanıdır ve ekolojik kaynaklara erişimde her ulus eşit hakka sahip olsa da tarihsel ve güncel çevresel etkiler açısından aynı sorumluluğu taşımamaktadır. Karbon emisyonlarının azaltılması konusundaki tartışmalar da “daralma” ve “yakınsama” fikri geliştirilmiş olup aynı zamanda “rafahın adil dağıtımı” ilke olarak kabul edilmiştir. Bu noktada endüstrileşmiş ülkelerin ekonomik yönden kaynak kullanımındaki hızlı azalma, daralma süreci olarak tanımlanırken kaynakların sürdürülebilir ve daha eşit bir biçimde kullanılması yakınsama sürecidir. Sürdürülebilir kalkınma hedefinde yoksullara öncelik verilmelidir, dağıtım sorunları, sürdürülebilir geçim kaynaklarının temeli olarak kaynaklara erişim açısından değerlendirilmelidir, “ekolojik ve çevresel adalet”, “yoksulların çevreciliği”, “ekolojik borç”, “sürdürülebilirlik” gibi kavramlarda dağıtım ve yeniden dağıtım konularına dikkat edilmelidir. Bu durumda sosyal hizmetin etkisi ne olabilir? (Peeters, 2012 (a))

Sosyal hizmet mesleği, toplumsal değişimi, insan ilişkilerinde problem çözme ve refahı arttırmak için insanları güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi destekler. Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistemler kuramını kullanarak insanların çevreleriyle etkileşime girdiği noktalara müdahale eder. İnsan hakları ile sosyal adaletin ilkeleri sosyal hizmetin temelidir (IFSW, 2004). Sözü edilen ilkeler, uluslararası bildirgeler de belirtilmiştir. “İnsan hakları” ve “insan onuru”, kendi kaderini tayin etme hakkına saygı duymayı, katılım hakkının geliştirilmesini, bir kişiyi bütün olarak tedavi etmeyi, güçlü yönlerini belirlemeyi ve geliştirmeyi içerirken “sosyal adalet”, negatif ayrımcılığa karşı çıkmayı, farklılıkları tanımayı, kaynakları adil dağıtmayı, haksız politikalara ve uygulamalara karşı koymayı ve dayanışma içinde çalışmayı ifade etmektedir. Bunun dışında, güçlendirme, özgürleştirme ve sosyal değişim gibi kavramlarla sosyal hizmet sürecine güçlü bir vurgu yapılmaktadır. Güçlendirme günümüz sosyal hizmet anlayışında karmaşık ve normatif, vazgeçilmez bir kavramdır. Kavram bir bütün olarak değerlendirildiğinde, özgürleştirme kavramıyla bağlantılıdır. Bu da sosyal hizmetin özgürlükçü odağının ve refah ile ilgili fikirlerinin bir göstergesidir. Sosyal hizmet müdahalesi, temelde, kişilerin kendi eylemlerine dayanır. Bu nedenle, katılımı sürdürmek ve teşvik etmek hayati önem taşımaktadır.

İnsanların eylemleri çevreleriyle etkileşim olarak değerlendirilir. Etkileşim, çevrede toplumsal ilişkilerle başlar, ancak daha geniş toplumsal yapıları da içermektedir. Bu durum, daha önce yaşam kalitesi ve sağlık yönleriyle ilişkili olduğu anlaşılan fiziksel çevreyi de kapsar. Her durumda, iyi bir sosyal hizmet çok yönlüdür ve politika odaklıdır (Peeters, 2012 (b)). Ancak çoğu sosyal hizmet uygulaması, misyonunu kısmen ya da zar-zor karşılarsa da bugün iyi bir sosyal hizmetin ne olması gerektiği ile ilgili ölçüt ya da standart oluşturmaktadır. Tablo 2’de , sürdürülebilir kalkınma ile sosyal hizmetin ilkeleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Sürdürülebilir Kalkınma ile Sosyal Hizmetin İlkelerinin Karşılaştırılması

Sürdürülebilir Kalkınma	Sosyal Hizmet
İnsan ihtiyaçlarının tatmini	İnsan refahının geliştirilmesi; ancak daha geniş boyutta ihtiyaçların karşılanmasını vurgulamaktadır.
Ekolojik sınırların varlığını kabul etme ve bu sınırlara saygı duyma- Dünyanın sınırlı kaynakları	Dünyanın sınırlı kaynaklarına saygı duyma ve kaygı henüz sosyal hizmet alanında öncelikli değildir ve bu

	durum yaşanan bölgelerde "insan refahı" kavramının nasıl anlaşıldığına bağlı olarak değişir.
Ortak ancak farklılaşmış sorumluluklar-Adalet prensiplerinden kaynaklanan sonuçlar	Güçlendirme etliğinde sosyal hizmet, insanları eylemlerinden sorumlu tutmaktadır; ancak adil yargılama hem bireyler hem de gruplar olarak insanların farklı olasılıklarına ve sınırlarına dikkat çekmektedir.
Tam olarak neyi içerdiğine dair farklı görüşlere sahip olsa da küresel adalet	Sosyal hizmet, küresel adalet hedefiyle uyumludur.
Kuşaklar arası eşitlik ve dayanışma	Sosyal hizmet, özellikle dezavantajlı ve marjinalize edilmiş nüfuslarda sosyal dayanışmayı, farklılığı ve güçlendirmeyi yüceltmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ile uyumludur.
Kuşaklar arası eşitlik ve dayanışma: Gelecek kuşaklar için sorumluluk taşıma yenilikçi bir ilkedir.	Bu ilke, sosyal hizmetin insanların geleceklerine ilişkin kaygılarıyla uyumludur.
Sürdürülebilir kalkınma için vatandaşların aktif katılımı hayati öneme sahiptir.	Hizmet kullanıcılarının aktif katılımı, sosyal hizmette oldukça değerlidir.Uyumludur.
Toplumsal cinsiyet eşitliği ve farklılığa saygı	Sosyal hizmet cinsiyet eşitliğini ve farklılıklara saygıyı destekler. Sürdürülebilir kalkınma ile uyumludur.

Kaynak: PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice". *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298

Sürdürülebilir kalkınma sütununda sosyal etik prensipleri ile sosyal boyutunun önemi çarpıcıdır. Sosyal hizmetin uluslararası tanımında "ekolojik sürdürülebilirlik" ilkesinden açıkça bahsedilmemektedir. Ayrıca, "İlkeler Bildirisi", sosyal hizmet için etik bir çerçeve sunarak bir dizi uluslararası anlaşma metnini ifade etmekle birlikte, bildiride örneğin çevre ve kalkınma ile ilgili uluslararası anlaşmalara değinilmemiştir. Sosyal hizmetin ekonomik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik boyutları değerlendirildiğinde, sosyal sürdürülebilirliğe odaklanmış, ekonomik sürdürülebilirliği kısmen vurgulamış; ancak çevresel sürdürülebilirliği çoğunlukla göz ardı etmiştir. Sosyal hizmet uzmanları, sosyal ve kısmen ekonomik sürdürülebilirliğe (sosyal yardımlarla bireylerin refahının artırılması vb.) aşınadır; bireyin sağlığını, beslenme, bakım, barınma, eğitim ve kültürel ihtiyaçlarını bilmektedirler. Çevresel sürdürülebilirlik ise, doğal kaynakların aşırı derecede kullanımını anlamayı gerektirmektedir. Bu noktada sosyal hizmet alanı çoğunlukla aktif değildir. Bu boşluğun dolması koşuluyla, sürdürülebilir kalkınma kavramı sosyal hizmet için fırsatlar sağlayabilir. Diğer yandan ekolojik normlara dikkat edilmemesine rağmen, Tablo her birinin diğerini güçlendirdiği refah, eşitlik, insan hakları ve katılım açısından sürdürülebilir kalkınma ile sosyal hizmet arasında normatif bir benzerlik bulunduğunu göstermektedir.

Her şeyden önce, sosyal hizmet, ekolojik kaygıları ve ekolojik adalet sorununu gidermek, yaşam koşullarının kalitesi ile doğal çevrenin insan refahı için önemine ilişkin endişeleri yok etmek, doğal kaynakların kaliteli ve adil dağılımını sağlamak, tüketimciliğe karşı eleştirel bir tutum sergilemek, mekansal planlama yapmak ve Dünya'nın biyofiziksel sınırlarını kucaklamak üzere sınırlarını/alanını genişletmek zorundadır. Bu noktada bir paradigma değişikliği fikri, mesleğin insan-merkezli odağını düzeltmesine veya değiştirmesine yönelik bir öğrenme sürecini vurgular. Bu da başta kentsel çevrelerde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına sürdürülebilir kalkınmanın kendileri için neden etik ve politik yönden kaygı verici olduğunu ikna etme ile başlar. Ayrıca bu durumda diğer canlılara ilişkin kaygıların sosyal hizmet için ne kadar önemli olduğu sorusu da ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmetin "sosyal" odak noktası, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu ve katılımcı uygulamalarını güçlendirebilir ve insanların ve toplumların özgürleştirilmesi ve güçlendirilmesi ve yeniden dağıtım sorunu üzerine odaklanabilir Sosyal hizmet geleneği içindeki en iyi kaynaklara dayanarak, sektör, toplumsal bir sorunun ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutlarını ele almak üzere gerekli olan bütüncül yaklaşımı destekleyebilir. Başka bir deyişle, sosyal hizmet ve sürdürülebilir kalkınma birbirlerini güçlendirebilir (Dewane, 2011; Peeters, 2012 (a); Peeters, 2012 (b)).

6.EKOLOJİK SOSYAL HİZMETİN GELİŞİMİ

Sosyal hizmet, insanların sosyal çevreleri yani sosyal ağlar ile destek sistemleri tarafından desteklenmesiyle ilgilenen, yönteme dayalı bir meslek olup insanın ve toplumun değişmesine ilişkin temel sorunları belirleme, açıklama ve çözüme çabası içinde kendine özgü müdahale yöntemlerine, beceri, teknik, ilke ve değerlere sahiptir (Cılga, 2004; Peeters, 2012 (a)). Ancak sosyal hizmet uygulamaları nadiren biyofiziksel koşullar ya da çevresel kaygılar ve ekolojik sürdürülebilirliğe odaklanan sosyal organizasyonlar ile bağlantılıdır. Dolayısıyla, ekolojik kaygılar mesleğin alanı içinde yeterince ele alınmamıştır. Bu nedenle, sosyal hizmet disiplininin ve mesleğinin çevresel konulara uyum sağlaması için kavramsal çerçevesini ekolojik çevreyi de kapsayacak şekilde genişletmesi gerekmektedir. Nârhi ve Matthies (2001) Avrupa'da, Coates (2003) Kuzey Amerika'da, ekolojik krizler ışığında sosyal hizmeti yeniden yapılandırmaya

çalışmışlardır. Tablo 1’de Narhi ve Matthies (2001), sosyal hizmette ekolojik düşüncenin kökenlerini, “sosyal hizmetin ilk günlerine geri dönme” olarak yorumladıklarını göstermiş olup çevre kavramı ile bunun insan refahı üzerindeki önemini nasıl anlaşıldığına ilişkin iki farklı bakış açısı ortaya koymuşlardır. Mary Richmond (1922-1971), daha sonra “çevresi içinde birey” yaklaşımı olarak bilinen, sosyal çevreye hakim sosyal vaka çalışması için sosyal etkileşimin ve sosyal ağların önemini vurgulamıştır. Buna karşın Jane Addams (1910)’ın odak noktası ise “kentsel çevre”dir. Addams, sosyal çevreyi fiziksel ve yapısal çevre (konut koşulları, kirlilik vb.) ile yerel hizmetleri (sanitasyon, hijyen vb.) de içeren “yaşayan çevre” olarak görmüştür.

Tablo 3. Sosyal hizmette ekolojik gelenek

Zaman dilimi	Ekolojik sosyal hizmet geleneklerinin kökenleri	
1880-1940: Sanayileşmenin başlangıcı		
1950-1960: Doğa bilimine ve çevre bilincinin geliştirilmesine vurgu yapan aydınlanma ve pozitivism		
	Eko-eleştirel yaklaşım	Sistem kuramı düşünce sistemi
1970-1980: alternatif hareketler ve radikalizm	Informationsdienst Sozialarbeit (1981)	Pincus & Minahan (1973) Germain & Gitterman (1980) Wendt (1982) Meyer (1983)
1985: risk toplumu tartışmaları ve sürdürülebilir kalkınma	Opielka (1985) Opielka & Ostner (1987) Matthies (1987, 1990)	
1990: modern çağdaş toplum	Berger & Kelly (1993) Hoff & McNutt (1994)	Wendt (1990) Germain (1991) Meyer (1995)
	Farklı yaklaşımların yakınsaklığı (benzerlik-farklılık)	
1995 yılından itibaren	Ecological social work (Besthorn, 1997; Coates, 2003) Ecosocial approach (Matthies et al., 2001)	

Kaynak: NÄRHİ, Kati and MATTHIES, Aila-Leena (2001). “What Is The Ecological (Self-) Consciousness of Social Work?” In A. Matthies, K. Narhi & D. Ward (Eds.), *The eco-social approach in social work* (pp. 16-53) Finland. “Alınmıştır” PEETERS, Jef. (2012) (a). “The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice”. *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298

1970’lerde sosyal bilimlerdeki sistem kuramı, sosyal hizmet üzerinde büyük bir etkiye bulunmuştur. ABD’de, Pincus ve Minahan (1973)’ın ardından kısa süre içinde, diğerleri (Germain, 1991; Germain ve Gitterman, 1980; Meyer, 1983; Wendt, 1982, 1990), sosyal hizmet çalışmalarında sistemleri uygulama konusunda farklı yorumlar gelişmiştir. Bu gelişen “sistem yaklaşımı”, doğal çevreyi içeriyor olsa da, klasik “çevresi içinde birey” düşüncesi, insan ve doğayla birlikte sosyal çevre arasındaki ilişkiye odaklanmıştır (Peeters, 2012 (a)):

Eğer fiziksel çevre sürekli olarak uygulama modellerinden çıkartılıyorsa, bu durumda uygulama kitaplarında sunulan değerlendirme araçlarının öncelikle sosyal işlevsellik, sosyal ağlar ve sosyal roller üzerine yoğunlaşması şarttır. Genogramları¹ ve eko-haritaları kullanarak bir değerlendirme yapmak üzere veri düzenleme, sosyal çevreye bakış açısını sınırlandırmaktadır. (Zapf, 2010).

Böyle bir yaklaşım, o dönemlerde çevresel krizler ile sosyal hizmet arasındaki ilişkiyi anlamaya elverişli değildi. Bununla birlikte 1960’larda gelişen ve 1970’lerin başında topluma yayılan çevresel farkındalık, eleştirel yaklaşım sağlayan ekoloji ya da yeşil hareketten etkilenen sosyal bilimlerde, ekoloji ya da fiziksel çevre ile ilgili tartışmalara yol açmıştır. 1980’lere gelindiğinde sosyal hizmet akademisyenlerinden oluşan küçük bir grup, doğal çevreyi ve sürdürülebilirlik sorunlarını ciddiye almaya başlamışlardır. Bu tarz ekolojik düşünce Jane Addams’ın sosyal hizmette çevresel düşünce yaklaşımı ile tutarlı görünmektedir. Narhi ve Matthies (2001), modernleşmenin gelişimine ilişkin çevresel olarak eleştirel bir yönelim söz konusu olduğunu bildirmişler ve bu durumu “eko-eleştirel yaklaşım” olarak nitelendirmişlerdir. Eko-eleştirel yaklaşımla ifade edilen düşünce, ekolojik ve çevresel konuların farkındalığını artırmaktır. Çevresel sorunların giderek artması, topluma yayılan çevre ile ilgili tartışmalara yol açmış olup bu da çevresel sorunların toplumun temelini oluşturan yapılar, yaşam biçimlerine ve değerlerine bağlandığı anlamına gelmektedir.

Almanya’da çeşitli sol ve alternatif hareketlerin bir kuruluşu olan Informationsdienst Sozialarbeit (1981) ekoloji ile sosyal hizmet arasındaki bağlantıya ilişkin ilk tartışmayı başlatmıştır. Bu da sosyal politikada ve sosyal hizmette “sosyal sorun”unun “eko-sosyal sorun” a dönüştürülmesi yoluyla “eko-sosyal

¹ Psikolojik terapilerde kullanılan ve kişinin tüm ailesi, arkadaşları, aile dostları vb.nin dahil olduğu çevresine ait harita.

yaklaşım" a yönelik bir paradigma değişikliği olmuştur. Kuzey Amerika'da Soine (1987), Berger ve Kelly (1993), Hoff ve Pollack (1993) ve Hoff ve McNutt (1994) ile başlayan eko-sosyal yaklaşıma ilişkin tartışmalarda, sosyal politika için temel oluşturan sınırlı doğal kaynakları ve doğal çevreyi göz önünde bulunduracak yeni kurumsal düzenlemelerin önemi vurgulanmıştır (Peeters, 2012 (a)).

Hem Alman hem de Anglo-Amerikan eko-eleştirmenler tartışmalarında, sosyal hizmet uzmanlarının siyasi aktörler olarak eylemde bulunması ve siyasi gündeme sahip olarak sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda topluma rehber olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Närhi ve Matthies, 2001).

Närhi and Matthies (2001)'e göre, sosyal hizmette ekolojiye yönelik eko-eleştirel ve ekosistem yaklaşımları arasında artan bir yakınlaşma vardı. Hoff ve McNutt (1994) sistem için kaygı verici alanlar-doğanın bir unsuru- olarak ekolojik soruları görmeye başlarken, aynı zamanda sürdürülebilirlik konuları üzerine ekosistemleri düşünmeye başladılar. Hem Kuzey Amerika'da hem de Avrupa'da yazarlar, bilinçlendirici ve değişim odaklı bir yaklaşım olarak ekosistemleri yeniden yorumlamaya çalışmışlardır. Hoff ve McNutt (1994), "ekolojik sosyal hizmet" için "çevresi içinde birey"i yeniden tasarlamışlardır. Coates (2003)'in ana hatlarıyla ortaya koyduğu eleştirisi "bütüncül" anlayışta maneviyata odaklı bir insan-doğa ilişkisine yönelik paradigma değişikliğine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır. Avrupa'ya bakıldığında, eko-sosyal hizmet yaklaşımı Almanya'dan Finlandiya'ya geçmiştir ve sosyal dışlanma ve sürdürülebilir yaşam ortamlarını merkeze alan Finlandiya, Almanya ve İngiltere'deki üç şehirde yürütülen Avrupa Birliği projelerinde somutlaştırılmıştır. Sayıları gittikçe artan birçok yazar (Coates et.all. 2006; Muldoon, 2006; Shaw, 2008; Norton, 2009; Van Wormer and Besthorn, 2010; Zapf, 2010; Elsen, 2011) çalışmalarında yeni bir paradigmanın gerekliliğini vurgulayarak bu "eko-sosyal yaklaşım"ı desteklemektedir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde, sosyal hizmet ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiye ilgi giderek artmaktadır ve uluslararası düzeyde, (sosyal hizmet) meslekte ekolojik zorlukların ve sürdürülebilir kalkınmanın önemine ilişkin artan bir farkındalık bulunmaktadır (Peeters, 2012 (a)).

7. EKOLOJİK SOSYAL HİZMET İÇİN EKO-SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sosyal hizmet disiplini biyofiziksel çevreye değinmemesine rağmen, ekolojik sosyal hizmet yaklaşımı sosyal hizmetin ekosistem düşüncesiyle uyumludur. Sosyal hizmet ile sürdürülebilir kalkınma arasında bir bağlantı oluşturmak için sosyal sorunların "eko-sosyal" olarak şekillendirilmesi önemli bir adımdır. Ancak mevcut siyasi ve ekonomik durumda, asıl sorun, toplumun dönüşümüdür ve soru, sosyal hizmetin böylesine büyük bir toplumsal değişim süreç ile nasıl bağdaşacağıdır. Bu noktada, sosyal hizmet "baskın" mesleki konumunda uzaklaşarak hem yapısal hem de kültürel olarak toplumsal değişime odaklı "dönüşümsel" bir sosyal hizmet haline gelmelidir. Bu amacı gerçekleştirmek için de toplumsal hareketlere katılmaya, "sosyal öğrenme" sürecine girmeye, "sürdürülebilir olmayan" yolda devam eden insanları üretim ve tüketim, yaşam tarzı ve yaşam biçimi, dolaşım, boş zaman etkinlikleri, açık alanlara ve tabiata yönelik yolculuk yapma veya eylemde bulunma gibi sürdürülebilir alanlara yönlendirmeye istekli davranmalıdır. Bu öğrenme süreçleri, eko-sosyal içerikle uyumlu müdahale geliştirme girişimlerinin bir parçasıdır. Bu nedenle, katılımcı araştırmanın yöntemleri, örneğin sosyal etki değerlendirme, sosyal hizmet uzmanları ile hizmet kullanıcıları veya topluluk üyeleri için çok önemlidir. Yeni uygulamaların geliştirilmesinde sosyal hizmet, insanları güçlendirmeyi, esneklik oluşturmayı ve sosyal sermayeyi geliştirmeyi içeren disiplinlerarası çok düzeyli işbirliği eylem stratejilerini kullanabilir.

Sosyo-ekolojik krizler sosyal geçiş sürecini bir şekilde, iyi veya kötü, etkileyecektir. Bu anlamda eko-sosyal müdahaleler, daha önce gerçekleşmiş olan değişikliklerin olumsuz etkilerini hafifletmek adına önemlidir. Bu da, öncelikle, çevre kirliliği ve kaynakların yok edilmesi (sağlık, yetersiz gıda ve su, kalitesiz yaşam alanı), yiyecek, enerji, konut ve hareketlilik, (açlık, borçlar ve evsizlik) fiyatlardaki artış, tarım arazilerinin yetersizliği veya kalitesinin azalması (göç ve mülteciler) vb. durumlar karşısında refahın korunmasını içerir. Bu da, geleneksel sosyal hizmet anlayışı ile uyumludur; ancak sürdürülebilir kalkınma için olumlu olması değişim odaklı eko-sosyal müdahalelere bağlıdır ki bu da, insanları hem değişime hazırlamak hem de değişime katılmasını sağlamak anlamına gelmektedir. Uygulamada, bu ayrım her zaman keskin değildir, ancak birçok şeyin aynı anda ve farklı düzeylerde yapılması gerektiği bilinciyle, değişim odaklı müdahalelerle bağlantılı etkileri hafifleten müdahaleler geliştirmek önemlidir.

Değişime hazırlanırken, sosyal hizmet, zorlukların üstesinden gelmeye ve sürdürülebilir bir geleceğin koşulları üzerinde çalışmaya yardımcı olan ve sosyal sermaye ile esneklik oluşturmayı gerektiren durumlar yaratmalıdır. Bu da insanların yaşam durumunu ve çevreyle olan ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına ve sürdürülebilir tüketim, enerji tasarrufu, yiyeceği sağlıklı pişirme, bahçe işleri, el sanatları vb. kendi yaşamı üzerinde daha kontrol sahibi olmasına yardımcı olacak yetenek ve beceriler geliştirmesine imkan veren eğitim programlarıyla mümkündür. Ayrıca, sosyal hizmet, insanları bir araya getiren, ağlar kuran ve mümkün olduğunca daha yapısal cevaplar üreten bağlantılar/içerikler yaratabilir. Sürdürülebilir üretim ve

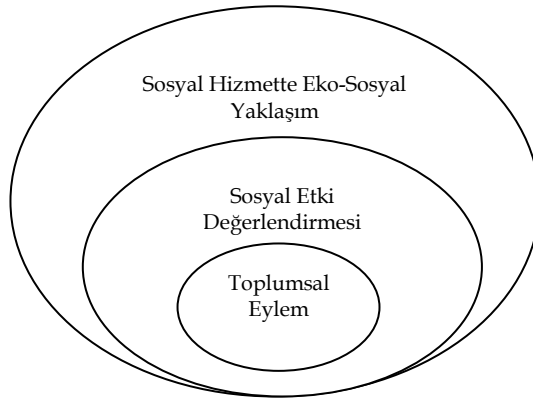
hizmetler ile sosyal hedeflerin birlikte yürütüldüğü çeşitli toplumsal ekonomi biçimleri komşuculuk ilişkileri, tadilat-tamirat, geri dönüşüm, toplum destekli tarım, topluluk bahçeleri, eko-sosyal çiftlikler, sürdürülebilir yiyecek-içecek hizmetleri gibi alanlarda önemli bir rol oynamaktadır. Buradaki yaklaşım, sosyo-ekolojik sistemlerin esnekliği için önemli olan modüler bir yapının gıda güvenliği ile diğer temel ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olacak yerel ve bölgesel nitelikte sosyal işletmeleri sağlama bağlamaktır. Böyle bir dikey (aşağıdan yukarıya) yaklaşım, makro düzeyde müdahalelerle desteklenmelidir. Temel sorun, ekonominin mevcut durumda olması, büyümemesi ve artan tüketime bağlı olarak istikrarlı olmamasıdır. Buna karşın büyümeden bağımsız olan makroekonomik bir model de mümkündür.

Bundan başka, sürdürülebilir bir toplumun sosyal koşulları yapısal olarak ele alınmalıdır. Temel hakların güvencesi, hem ülkeler arasında hem de ülke içinde kaynaklara erişimi yeniden dağıtmayı gerektirir. Ayrıca, uluslararası dayanışma kurumlarının daha da gelişmesi için yerel ekonomilerin geçici veya kalıcı zayıflıklarını telafi etmesi gereklidir. Sosyal hizmet, hükümetler aracılığıyla savunucu olarak katkıda bulunabildiği gibi sivil toplum içindeki sosyal hareketlerle işbirliği ve iletişim ağları oluşturarak çevresel adalet hareketleri ya da yoksul insanların hareketleri gibi sosyal hareket içinde yer alan danışanları ve sakinleri organize etmektir. Bu şekilde, sosyal hizmet uzmanları, işletmelere yönelik direnişe ve hem de alternatif yaklaşımlar için düşünmeye ve öğrenmeye katılabilir. Farklı ülkelerdeki sosyal hizmet kuruluşları, ilk olarak, sivil toplumla olan ilişkilerini, mevcut tartışmalar ile durumları ve bu sürece uyum sağlayacak doğru kişileri araştırır. Bu faaliyet de uluslararası düzeyde yapılmalıdır.

İletişim ağları oluşturma, hem değişime hazırlanmak hem de değişime katılmak açısından önemlidir. Bu kapsamda sosyal hizmet yeni ilkelere dayalı daha bilinçli deneyimler oluşturulmasına katkıda bulunabilir. Sosyal sorumluluk projeleri içinde yer alarak ilkelere geliştirebilir, örneğin; sosyal ekonomi için önemi artar. Sosyal kaygılar, işletme ve türevlerinin işbirliği şekillerine tamamlayıcı ekonomik sistemleri kullanarak yeni ivme kazandırabilir, yerel işletmelerin baskın parasal sisteme daha aza bağımlı olmasını sağlayabilir. Ayrıca, toplu taşıma projeleri, şehirlerin ve dağıtım sistemlerinin yeniden tasarlanması, çalışma organizasyonu ve değerlemenin yeniden düşünülmesi projelerinde de sosyal hizmetin bulunması gerekir. Dolayısıyla somut müdahaleler, büyük ölçüde, eko-sosyal bağlamda olacaktır (Peeters, 2012 (a)).

Ekolojik sosyal hizmet, alternatif ve ekolojik hareketlerin bir eleştirisi olmakla birlikte yerel yaşam alanı/çevresi ile insan refahı arasındaki ilişkiye bütüncül bakan bir yaklaşım olup aynı zamanda yaşama-politikaya ve eylemlere dayalı bir uygulamadır (Närhi, 2004).

Şekil 4. Kavramların birbiriyle ilişkisi

Kaynak: MATTHIES, Aila-Leena, NÄRHİ, Kati and WARD, Dave (2001). *The Eco-Social Approach in Social Work*, SoPhi, D ept. of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä, ISBN 9 51-39-0914-X

Şekil 4'te gösterildiği gibi kavramlar güçlendirme ve vatandaş odaklı uygulamaları içeren toplumsal eylem kavramını ifade etmektedir. Sosyal etki değerlendirme, vatandaşların yerel yaşam alanlarıyla ilgili konularda seslerini duyurarak ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde sosyal yönleri vurgulayarak bu fikirlerin gerçekleştirilmesi ve uygulanması için bir araç olarak görülmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmette eko-sosyal yaklaşım, sürdürülebilir yaşam alanının ve sürdürülebilir sosyal hizmet uygulamalarının oluşturulması için hem ekolojik hem de toplumsal sürdürülebilirliğin önemini vurgulayan hem toplumsal eylemi hem de sosyal etki değerlendirmesini içeren şemsiye bir kavramdır. Sosyal hizmette eko-sosyal yaklaşım, ekolojik ve sosyal konuları birbirine bağlar.

Eko-sosyal sürdürülebilirlik, toplumdaki mevcut gelişim yönünü eleştirel olarak değerlendirmekle ilgilidir. Ekolojik sorunların arkasında yatan nedenlerin sıklıkla toplumsal gelişimle ilgili konularla bağlantılı olduğu genel olarak kabul görmüştür. Eko-sosyal kalkınma kavramıyla ilgili temel vurgu, bir bütün olarak sürdürülebilir kalkınma kavramının sosyal yönü üzerinedir. Sosyal hizmette eko-sosyal

yaklaşımın pek çok boyutu vardır. Buna rağmen hepsi de eko-sosyal sürdürülebilirliği geliştirme ortak hedefini paylaşmaktadır. Ayrıca, insan refahı ve yaşam alanı arasındaki ilişkiyi dengeleme ve böylece yaşam alanlarında bütünleşme süreçlerini teşvik etmeye yardımcı olabilecek stratejileri veya politikaları ortaya çıkarma amacındadır. Bu anlamda sosyal hizmette eko-sosyal yaklaşım, eleştirel sosyal hizmetin kuramsal ve uygulama yönünden gelişimini artırmak üzere yeni ve ilgili adımlar sağlar (Matthies et.al. 2001).

Günümüz dünyasında, hem toplumsal sorunların hem de çözümlerinin çevre içerisinde izlenebileceği anlaşılmıştır. Dolayısıyla sosyal adaletsizlik, toplumsal dışlanma ve insan kaynakları sorunları çevreyi dikkate almadan ele alınamaz. 21. yüzyılın başından itibaren sosyal ve çevresel konular arasındaki ilişkinin aciliyet ve önem kazanması nedeniyle kavramların anlamlarında ortak bir anlayışına ulaşmak ve ekolojik ve sosyal yaklaşımların bütünleşik görüşlerini en iyi şekilde kullanabilmek için bu iki kavram yeniden yorumlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal hizmete ilişkin ekolojik tartışmanın kuramsal, ulusal ve tarihsel içerikleri değişmekte olup bu soruna farklı şekillerde yaklaşılmıştır. Sosyal hizmet disiplini çevresel ve toplumsal sorunları birleştiren bir özelliğe sahiptir. Aila-Leena Matthies, Kati Narhi and Dave Ward'ın sosyal hizmet ile toplum çalışmalarını daha da geliştirmeyi amaçladıkları "Avrupa Kentlerinde Sosyal Dışlanmaya Karşı Yeni Yerel Politikalar Oluşturmak" konulu projelerinde, sosyal hizmette ekoloji ve çevre kavramlarını eko-sosyal yaklaşımla tartışmışlardır. Bu makalede eko-sosyal sürdürülebilirlik, Matthies et.all. (2001)'in yaklaşımıyla açıklanmıştır. Matthies et.all. (2001)'a göre, ekolojinin sosyal hizmette iki farklı anlamı vardır. İlki, insan ekolojisi ve kuramsal düşünce sistemleri ile ilgilidir. Esas vurgusu sosyal çevredir. Burada sistem, basitçe, kuramsal düşünceye dayanır. Diğer görüşün temelinde modern endüstriyel toplumun ekolojik eleştirisi ile ekolojik hareketler vardır ve eko-kritik/eleştirel yaklaşım söz konusudur. Ekolojik ve sosyal sorunları (eko-sosyal sorun) birleştirerek sürdürülebilirliği sağlamada sosyal hizmetin hangi şeklinin düşünülmesi gerektiğini inceler. Bu noktada çevre ile ilgili soruların, kamusal tartışmaların odağı haline geldiği bir dönemde sosyal hizmet, kendi ekolojik geleneklerinin farkında olmalıdır.

Tablo 4. Ekolojik sosyal hizmetin iki yaklaşımının temel kavramsal ve program boyutları.

Kavramlar/Yaklaşımlar	Kuramsal Düşünce	Eko-Kritik/Eleştirel Yaklaşım
Ekoloji	-İnsan ekolojisi kavramı, sosyal ve biyolojik ekoloji arasındaki benzeşim - Bir uygulama metaforu olarak ekoloji, bir araç olarak metafor -Bağlam olarak metafor -Sosyal hizmette bütüncül bakış	- Normatif talep olarak ekoloji (hareketler) -Sosyal sürdürülebilirliği içeren sürdürülebilir olarak ekoloji: eko-sosyal sorun. - Ekolojinin politikalaştırılması için model.
Çevre	-Soyut sistematik aynı zamanda kültürel ve biyo-fiziksel çevre olarak sosyal ağlar -Birbirine benzeyen kişi-çevre gruplaşması	- İnsan yaşamı için biyo-fiziksel ön koşul olarak doğa -Kültürel ve sosyal görünümleri içeren bütüncül anlayış -Refahın kaynağı olarak doğa
Sosyal Hizmetin Görev ve Roller	-Çeşitli çevresel faktörlerin bütüncül bakış açısını ve sistemini kabul etme -Hem kişi hem de çevre üzerinde ikili odaklanmayı sürdürme - Kişi-çevre ilişkisinde karşılıklı uyum	-

Kaynak: MATTHIES, Aila-Leena, NÄRHİ, Kati and WARD, Dave (2001). *The Eco-Social Approach in Social Work*, SoPhi, D ept. of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä, ISBN 9 51-39-0914-X

Aila-Leena Matthies (2000)'a göre eko-sosyal yaklaşım, bütüncül bakış açısıyla sosyal ve ekolojik hedefleri gerçekleştirmek için eko-sosyal sürdürülebilirliği araştırmak ve ilerletmektir. Eko-sosyal yaklaşımın en önemli yönü ekolojik, ekonomik, varoluşsal, kültürel, tarihsel, politik, psiko-sosyal ve estetik bakımdan yaşam alanı ile bütüncül yaklaşımın uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceleyerek sektörlerarası sosyal hizmet yaklaşımını geliştirmektir. Günümüzün karmaşık sorunları ve ihtiyaçları, kentsel çevrede hem sosyal politika hem de kent politikaları oluşturmak üzere sektörlerarası strateji ve bilgi üretmek için bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

Yaşam alanında eko-sosyal sürdürülebilirliği sağlamada belirli faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bunlar:

- Nüfusu farklı gelir düzeylerinden oluşan çeşitli yerleşim alanları
- Sosyal haklara ve hizmetlere erişim
- Düşük kira ile yüksek standartları karşılayan ev ve daireler
- İyi maaşlı iş imkanları
- Ulaşım hizmetlerine, kültürel faaliyetlere ve alışveriş imkanlarına erişim
- Topluluk üyeliği ve faaliyetleri

- Katılım ve etkileme imkanları
- Sağlıklı, konforlu, güvenli ve hoşgörülü çevre
- Güçlü topluluk duygusu şeklinde sıralanabilir.

Genel olarak, çevresel risklerin küresel olduğu kadar yerel düzeyde de sosyal sorunlarla, sosyal eşitsizlikle ve sosyal değişimle bağlantılı olduğu artık kabul edilmiştir. Bu noktada eko-sosyal yaklaşım, sosyal hizmette sürdürülebilirliği anlamının en iyi yollarından biri olarak düşünülebilir. Eko-sosyal yaklaşımın kavramsal boyutu daha çok politikayla ilgilidir ve güncel niteliktedir. Bu nedenle sorunların analizi ile bunlara karşı kullanılacak stratejiler, eko-sosyal yaklaşımla daha iyi belirlenebilir. Çünkü; sosyal hizmet disiplininin ve mesleğinin gelecek nesiller için ekolojik talepler ile uyumlu yeterli yaşam kalitesini oluşturma ve sosyal adaleti koruyan sistemlerin gelişmesine katkı verme sorumluluğu bulunmaktadır. Bir başka deyişle, politik sistemler, sosyal hizmetleri örgütlenme araçları ve sosyal uyum ve katılım oranını içeren sosyal konulara ilişkin kaygılar, küresel ve yerel toplulukların doğal kaynakları kullanımı ile bağlantılıdır. Bu noktada,

1- Sosyal hizmetin “sürdürülebilirliği”, aynı yönde sürekli büyüme/gelişme anlamına gelir ki bu da, sosyal haklar ve gelir güvencesinin giderek işgücünün ve ekonominin büyümesine dayanması demektir. Sosyal hizmetin kurumsal sistemleri sürekli olarak genişlemekte, gittikçe profesyonelleşmekte ve ekonomik büyümeye bağımlı hale gelmektedir. Elde edilen her şey muhafaza edilmeli ve ana değişiklikler hizmetlerin genişletilmesi yoluyla gerçekleştirilmelidir.

2- Sosyal hizmetin “sürdürülebilirliği”, ekolojik ve toplumsal yönden modernleşme olarak sosyal politikada ve sosyal hizmette gelişimin yönünün bugünkü gibi aynı kalacağı anlamına gelmesine rağmen modernleşme, uzmanlaşma, ekonomik etkinlik, ekolojik yaklaşım konularında eşit yeniden dağıtımında bir iyileştirme olacaktır. Bu aynı zamanda, hizmetlerin azaltılmasını, mevcut sistemin kesintilerini ve yeniden düzenlenmesini ve yalnızca birkaç ek yeni hizmetleri de içerebilir. Bu, mevcut olasılıkların belirli bir çerçevede değişiklikler yapılması anlamındadır.

3- Endüstriyel medeniyet modelinin temel bir düzeltimi olarak sosyal hizmetin “sürdürülebilirliği”, temel değişikliklerin toplumların mevcut endüstriyel kalkınmalarının doğal sınırları konusundaki bir bilince dayanmaktadır. Sosyal hizmette gerçekleştirilmesi zor gibi görünse de yeni bir sosyal yeterlilik modeli, doğanın daha az kullanılmasıyla elde edilmeli; ancak model yine sosyal adaleti sağlamalı ve insanların ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bu noktada temel terimleri, mesleki sistemlerin kendini sınırlaması ve kendi kendini örgütlenme ve kendi kendine yardım etme ile yenilenebilir sosyal kaynakların özerkliğini ve seferberliğini destekleme amaçlı müdahaleleridir. Bu da mevcut sosyal hizmet kurumlarını kurtarmaktan ziyade, insanların kendi ihtiyaçlarını karşılaması için kendi kendine yeterliliğini maksimize etmeyi destekleyen bir sosyal hizmetle mümkündür; ki bununla ilgili tartışmalar zaten mevcuttur ve bu konuda yeni, farklı bir katkı henüz sağlanamamıştır (Matthies et.all. 2001) (Ayrıca bkz. Coates 2003; Zapf, 2010; Peeters, 2012 (a); Peeters, 2012 (b)).

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanoğlu hayatta kalabilmek için zamanla yer kürede silinmez izler açmış ve doğanın diğer tüm türleri üstünde egemenlik kurmuştur. Günümüzde sıklıkla üzerinde durulan hava, su ve toprak kirliliği, küresel ısınma, ozon tabakasındaki incelme, sera gazı etkisi, asit yağmurları, bitkisel ve hayvansal ürünlerin azalması, verimli arazilerin ve biyoçeşitliliğin yok olması, ormansızlaşma, deprem, tsunami, heyelan, kasırga, fırtına, çölleşme gibi doğal afetlerin artması çevre sorunlarının en iyi bilinen örnekleridir. Önceleri yalnızca doğal dengenin bozulduğu yerde ortaya çıkan ve ilk olduğu zaman pek de önemsenmeyen bu sorunlar, zamanla sadece o yerin sorunu olmaktan çıkmış ve tüm dünyayı tehdit edecek şekilde küreselleşmiştir. Buna bağlı olarak açlık ve yoksulluk yaygınlaşmış, insan hakları ihlalleri ve sosyal ve çevresel adaletsizlikler artmıştır. İnsanoğlunun ekolojik krizlere ve çevre sorunlarına ilişkin kaygılarının artması, temel değerlerin yeniden düşünülmesine dayanan ekonomik ve sosyal değişimlere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir (Coates, 2003). Ekolojik sorunlar, zaman zaman, radikal bağlamlarda ortaya çıkar. Ortaya çıktıklarını öngörmek ya da önemini belirlemek için bir yol yoktur. Dolayısıyla günümüzün sosyal-ekolojik krizleri, küresel sosyal sistemimizde bir kilitlenme olduğuna işaret etmekte olup toplum, yaşamımızın birçok yönüne değinecek büyük değişikliklerle karşı karşıyadır. Doğal kaynaklar insan yaşamı için gerekli olduğuna göre, bu kaynaklar giderek siyasi kampanyaların da nesnesi haline gelmeye başlamıştır. Aynı zamanda doğal ve sosyal kaynaklara olan ilgi sadece siyasi bir mücadele değildir; bireysel yaşam biçimlerinin ve pratik çözümlerin de sorunudur. Bu nedenle beklenmedik ve sorunlu durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, insanların belirsizlikle baş edebilmesi ve özerk olarak hareket edebilmesi önemlidir (Matthies et.all. 2001; Peeters, 2012 (a)).

Sürdürülebilir kalkınma, toplumun büyük dönüşümde önemli bir rol oynamayı gerektirir. Sosyal-ekolojik sistemleri düşünmeye dayalı geniş bir eleştirel, siyasi-etik gündem çerçevesinde eko-sosyal bir yaklaşım benimseyen bu dönüşüm sürecinde sosyal hizmet bir kenara bırakılmamalıdır. Bir toplumsal dönüşüm sürecinin karmaşıklığı, çeşitli düzeylerde ve karmaşık bir sosyal ilişkiler ağına hareket ister. Toplumsal değişime esneklik sağlamak üzere sosyal hizmet, insanların yeteneklerini artırma ve sosyal sermaye oluşturma yoluyla katkıda bulunabilir. Topluluk oluşturma, ilişkiler ağı oluşturma ve diğer sosyal aktörlerle ittifak yapma değişim odaklı sosyal hizmet uygulamasında kilit rol oynamaktadır. Aynı zamanda aşağıdan yukarıya doğru yapılacak iktisadi projeler yoluyla yeni sosyal-ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi adil ve sürdürülebilir bir gelecek için çok önemlidir (Peeters, 2012 (a)).

Çevre değerlerinin önemi sosyal hizmette yeni bir enerjidir. Ancak sosyal hizmet mesleği, çevreyi daha bütüncül olarak ele almakta sınırlı çaba sarf etmiş; yaygın olarak sosyal çevre üzerinde odaklanmıştır. Dolayısıyla sosyal hizmetin önceliği insan-merkezcilik olmuştur. Ne yazık ki, bir yandan insan refahını teşvik ederken diğer yandan doğanın sömürüsü ile insanların sömürüsü arasındaki bağlantıyı kurmada başarı gösterememiştir. İnsanların sağlıklı bir yaşam sürmesi için sağlıklı bir dünya bilincinin oluşturulması gerekmektedir (Coates, 2003; Peeters, 2012 (a)). Çünkü; sosyal çevresi bireyi etkilediği gibi fiziksel çevre de bireyi fiziksel, duygusal ve sosyal olarak etkiler. Yapılan çalışmalar, doğa ile ilişki içinde olmanın insan sağlığına, konsantrasyon yeteneğine ve çevre sorumluluğuna temel sağlayabilecek bir bağın gelişmesine olumlu etkilerinin olduğunu, görsel çevremizin fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlığımızı derinden etkilediğini, yeşil alanların toplumsal etkileşimi teşvik ettiğini ve toplumsal desteği arttırdığını göstermektedir (Wilson, 1984; Oriens and Heerwagen, 1992; Huttenmoser, 1995). Çevre bilincine sahip bir kişi, çevre dostu davranışların yanı sıra, çevrenin bozulmasına tarafsız, duyarsız kalmayacak, egoist davranmayacak ve kişisel kazanımlarını hırsa dönüştürmeyecektir. Kısaca çevre sorunlarına karşı duyarlı olmak, çevre bilincine sahip birey olmak ile aynı anlama gelmektedir (Erten, 2004)

Sosyal hizmet tepkisel ve destekleyici rolünün dışına çıkarak sosyal açıdan adaletli ve sürdürülebilir bir sosyal düzenin gelişiminde güçlendirici ve önleyici bir güç haline gelebilir. Ekolojik krizler ve çevre sorunları, sosyal hizmet odağında çevresel adalet bilincini artırmakla birlikte mesleğin, ekolojik adalet çerçevesinde de ilerlemesini sağlayacaktır. Aynı zamanda insanoğlunun çevresel farkındalığının artması, insan merkeziliğinden uzaklaşarak dünyanın "kendisinin" de risk altında olduğu ve tüm canlıların etkilendiği anlayışını içeren daha açık bir ekolojik anlayışa dikkat çekecektir (Miller et.all., 2011). Ekolojik sosyal yapım süreci ile ilgili asıl soru, sosyal hizmetin kendisinin anlaşılmasıdır; bu da, sosyal hizmetin, ekolojik sosyal sürdürülebilirliği ve refahı eylemleriyle yok ettiği veya geliştirdiği bir sürecin parçası olduğu anlamına gelir. Sosyal hizmetin kendi eylemlerinin anlaşılması, sistem kuramının bütüncül yaklaşımıyla ve yeniden yapılandırılması ya da çevresi içinde birey yaklaşımının genişletilmesi ile bağlantılıdır (Matthies et.all. 2001). Dolayısıyla sosyal hizmetin değerlerinin küresel ekolojik yaklaşımı içerecek şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanlarına yönelik şu öneriler getirilebilir:

- Sosyal hizmet, sadece insan ve kendi sosyal çevresi arasındaki etkileşimle ilgilenmez aynı zamanda Dünyanın biyosferini de içine alan tüm sistemler arasında birbirine bağlı tam anlamıyla bir etkileşimde bulunur.
- Sosyal hizmet, doğa için bireye saygı ve toplumsal saygı bağlamında bireylerin kendi kaderini tayin etmesini ve bireye saygıyı teşvik eder. Öz-saygı ve doğaya saygı birbirinden ayrılamaz.
- Sosyal hizmet, insan refahını teşvik eden ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulması için çalışır. İnsan refahı kavramından sadece tüketim için kısa dönemli ihtiyaçların karşılanması değil aynı zamanda gelecek nesillerin ihtiyaçlarının da karşılanması anlaşılmaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmet dünya kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını teşvik eden sosyal ve ekonomik politikaları daha çok destekler.
- Sosyal hizmetin, biyosferin bütünlüğüne saygı duyan sosyal, politik ve ekonomik sistemleri teşvik etme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu destek, mevcut ekolojik zararları ve kaynak tüketimini tersine çevirecek ekonomik, sosyal ve politik örgütlerin yeni çareler/yollar bulmasını içerir.
- Sosyal hizmet, doğal ekosistemin bütünlüğünden emindir. Aynı zamanda sosyal hizmet, biyosferin taşıma kapasitesini kabul eder ve bu kapasitenin sınırlarına saygı duyar.
- Sosyal hizmet, çeşitlilik ilkesine değer verir. Biyosferi oluşturan ekolojik nişler ve yaşam şekilleri insanların ırklarını, etnik gruplarını, kültürlerini ve değerlerini yansıtır. Böyle bir çeşitlilik tüm sistemlere getirdiği direnç açısından değerlidir.
- Sosyal hizmet, küresel ve evrensel yaklaşımı varsayar. İnsanın diğer canlı türlerinden bir üstünlüğü yoktur ve biyosferin ayrılmaz bir parçasıdır. Evrenin her bir parçası birbiri ile bağlantılıdır.

- Sosyal hizmet, insanoğlunu, dünya kaynaklarını idare etmesi için teşvik eder.
- Sosyal hizmet, meslek elemanlarının şimdi ve gelecekteki canlı sistemlerinin yaşam kalitesini ya da sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyecek zararlar ile ilgili bilgi sahibi olduklarında bunu açıklama yükümlülükleri olduğunu kabul eder.
- Sosyal hizmet, ekolojik olarak ses getiren, insancıl ve sürdürülebilir bir yaşam tarzı yaratmak için insanın aklına ve teknolojiye başvuracak ahlaki bir kapasiteye sahip olduğunu düşünür.
- Sosyal hizmet, insanların temel iyilik haline inanır. İnsanoğlu ekolojik olarak sorumlu yaşam şeklini benimseme fırsatını yakaladığında dünya kaynakları ile uyumlu bir şekilde yaşayacaktır (Berger and Kelly, 1993).

Fiziksel çevre ile insanın evrendeki rolü hakkında yeni kavramsallaştırmalara dikkat edilmelidir.

Ayrıca herbir insanın evrendeki rolü, bütüncül bir yaklaşımla sosyal hizmeti ilkelerini ve uygulamalarını daha fazla genişletmeye davet eder. Bireysel ve materyal değerlerin ve başarı göstergelerinin önemi topluluk, maneviyat, katılım ve kapasite oluşturma anlayışıyla yer değiştirdiğinde azalacaktır. Yeni alanlar, sosyal hizmet uygulamasında ve eğitiminde meslek elemanlarına çevresel ve sosyal adaletle ilgili kaygılara yanıt vermesi için daha aktif rol alması gerektiğini vurgulamalıdır (Coates, 2003).

KAYNAKÇA

- AKSU, Ceren. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre*, Güney Ege Kalkınma Ajansı Yayını.
- BAL, A.D. (2009). *Çevre İle İlgili Yeni Yaklaşımlar* (Ed. Mustafa AYDOĞDU ve Kudret GEZER). *Çevre Bilimi*. 4. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
- BASW-British Association of Social Workers (2002). "Code of Ethics", Erişim: [<http://www.basw.co.uk/about/code-of-ethics/>]. Erişim Tarihi: 14.09.2013.
- BERGER, Robert, L., FEDERICO, Ronald C. and McBREEN, James T. (1991). *Human Behavior: A Perspective for the Helping Professions*, United Kingdom, Longman Group, 3 Sub edition.
- BERGER, Raymond M. and KELLY, James J. (1993). "Social Work in the Ecological Crisis", *Social Work*, 38(5):521-526.
- BRONFENBRENNER, Urie (1994). "Ecological Models of Human Development", *International Encyclopedia of Education*, Vol.3, 2nd Ed. Oxford Elsevier.
- CARIBBEAN BUSINESS (2006). "Puerto Ricans Overwhelmingly Concerned About the Environment", *Caribbean Business*, pp. 16-17.
- CILGA, İbrahim (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye'de Sosyal Hizmet*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Ankara.
- COATES, John. (2003). *Ecology and Social Work: Toward a New Paradigm*, Halifax: Fernwood Publishing.
- COATES, John, GRAY, Mel and HETHERINGTON, Tiani (2006). "An 'Ecospiritual' Perspective: Finally A Place For Indigenous Approaches", *British Journal Of Social Work*, 36(3), 381-399 "alınmıştır" PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- COLON-VILA, Lillian. (2008). *Ecological Education: Teaching for Sustainability and the Whole Child*, University of Phoenix, <http://amauta.upra.edu>. Erişim Tarihi: 14.09.2016.
- DEWANE, Claudia, J. (2011). "Environmentalism and Social Work: The Ultimate Social Justice Issue", *Social Work Today*. 11 (5).
- ERTEN, Sinan (2006). "Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?" *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. Sayı 65. 2006/2, Ankara. [Elektronik Dergi].
- GERMAIN, Carel (1991). *Human Behaviour in The Social Environment: An Ecological View*, New York: Cambridge University Press "Alınmıştır" PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- GERMAIN, Carel and GITTERMAN, Alex (1980). *The Life Model Of Social Work Practice*. New York: Columbia University Press. "Alınmıştır" PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- GITTERMAN, Alex and GERMAIN, Carel, B. (2008). *The Life Model of Social Work Practice: Advances in Theory and Practice* (3rd ed.). New York: Columbia University Press "Alınmıştır" RITCHIE, John D. (2010). *The Relevance of The Natural Environment To Social Work : A Comparison of Fields That Consider The Natural Environment in Social Problems : A Project Based Upon An Independent Investigation*, Smith College Scholar Works, Master theses, Paper 492.
- GÜLER, Tülin. (2009). "Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerin Etkileri", *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 34 (151): 30-43.
- HOFF, Marie D. and POLACK, Robert J. (1993). "Social Dimensions of The Environmental Crisis: Challenges for Social Work", *Social Work*, 38 (10).
- HOFF, Marie and McNutt, John, G. (Eds.). (1994). *The Global Environmental Crisis. Implications For Social Welfare And Social Work*. Aldershot: Ashgate "alınmıştır" PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- HUTTENMOSER, Marco (1995). "Children and Their Living Surroundings: Empirical Investigations into the Significance of Living Surroundings for Everyday Life and Development of Children", *Children's Environments Quarterly*. 12, 403-413.
- IFSW-International Federation of Social Workers (2004). "Ethics in Social Work- Statement of Principles", <http://www.ifsw.org/>
- JONES, Peter. (2010). "Responding to The Ecological Crisis: Transformative Pathways For Social Work Education", *Journal of Social Work Education* 46 (1).
- MATTHIES, Aila-Leena, NÄRHİ, Kati and WARD, Dave (2001). *The Eco-Social Approach in Social Work*, SoPhi, Dept. of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä, ISBN 9 51-39-0914-X
- MCKINNON, Jennifer (2008). "Exploring the Nexus Between Social Work and the Environment", *Australian Social Work*. 61, 256-268. [Electronic journal].

- MEYER, Carol, H. (Ed.). (1983). *Clinical Social Work in The Ecosystems Perspective*. New York: Columbia University Pres, "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- MILLER, Shari. E., HAYWARD, Anna R. and SHAW, Terry V. (2011). "Environmental Shifts for Social Work: A Principles Approach". *International Journal of Social Welfare*. 21: 270-277. [Electronic Journal].
- MİSER, Rifat. (2010). *Çevre Eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Mezunları Derneği. 1. Baskı.
- MULDOON, Annie (2006). "Environmental Efforts: The Next Challenge For Social Work", *Critical Social Work*, 7(2). Retrieved From [Http://www.criticalsocialwork.com/](http://www.criticalsocialwork.com/) "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice". *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298
- NASW-National Association of Social Workers (2003). *Environmental Policy*, Erişim:[<http://www.socialworkers.org>]. Erişim Tarihi: 14.09.2013.
- NÄRHİ, Kati and MATTHIES, Aila-Leena (2001). "What Is The Ecological (Self-) Consciousness of Social Work?" In A. Matthies, K. Narhi & D. Ward (Eds.), *The eco-social approach in social work* (pp. 16-53) Finland, "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298
- NÄRHİ, Kati (2004). *The Eco-Social Approach in Social Work and the Challenges to the Expertise of Social Work*, University of Jyväskylä, ISBN: 951-39-1834-3
- NORTON, Christine Lynn (2009). "Ecopychology and Social Work: Creating An Interdisciplinary Framework for Redefining Person-in-Environment", *Ecopychology*, 1(3), 138-145. Doi:10.1089/ Eco.2009.0046 "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- OĞUZ, Dicle, ÇAKCI, Işıl ve KAVAS, Safiye (2011). "Yükseköğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci", *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*. 12: 34-39.
- ORIAN, Gordon, H. and HEERWAGEN, Judith, H. (1992). *Evolved Responses to Landscapes*, Ed. Barkow, J., Cosmides, L. ve Tooby, J. *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and Generation of Culture*, Oxford University Press. 7 (1): 555-579.
- ÖZBESLER, Cengiz ve BULUT, Işıl. (2013). "Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım ve Ekolojik Yaklaşım", *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*, Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- ÖZYL, Arzu. (2014). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Katılımcı Demokrasi". Erişim: www.bpw-turkey.org Erişim Tarihi: 16.07.2014
- PARDECK, John (1996). *Social Work Practice: An Ecological Approach*, Greenwood Publishing Group, USA.
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice". *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298
- PEETERS, Jef. (2012) (b). "Sustainable Development: A Mission For Social Work? A Normative Approach", *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21 (2):5-22
- RITCHIE, John D. (2010). *The Relevance of The Natural Environment To Social Work: A Comparison of Fields That Consider The Natural Environment in Social Problems: A Project Based Upon An Independent Investigation*, Smith College Scholar Works, Master theses, Paper 492.
- SHAW, Terry, V. (2006). *Social workers knowledge and attitude toward the ecological environment*, Doctoral dissertation, University of California at Berkeley, *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 68 (3), 1162.
- SPENCER, R. Weart (2006). "Americans Still Cool on Warming", Erişim:[<http://www.tcsdaily.com>]. Erişim Tarihi: 14.09.2013.
- SOINE, Lynne (1987). "Expanding The Environment in Social Work: The Case for Including Environmental Hazards Content", *Journal of Social Work Education*, 23(2), 40-46 "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- WENDT, Wolf, Rainer (1982), *Ökologie Und Soziale Arbeit* [Ecology And Social Work]. Stuttgart, Germany: Enke. "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- WENDT, Wolf, Rainer (1990), *Ökosozial Denken und Handeln. Grundlagen und Anwendungen in Der Sozialarbeit* [Eco-Social Thinking and Acting. Foundations and Applications in Social Work]. Freiburg im Breisgau, Germany: Lambertus, "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- WEST, Deborah (2007). "Building a Holistic Environmental Model for Global Social Work", *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 2(4):61-65
- VANWORMER, Katherine and BESTHORN, Fred. H. (2010). *Human Behavior And The Social Environment, Macro Level: Groups, Communities And Organisations* (2nd ed.). New York: Oxford University Press "Alınmıştır"
- PEETERS, Jef. (2012) (a). "The Place of Social Work in Sustainable Development: Towards Ecosocial Practice", *International Journal of Social Welfare*, 21: 287-298.
- WILSON, Edward, O. (1984). *Biophilia*, Cambridge: Harvard University Press.
- ZAPF, Michael, Kim (2010). "Social Work and the Environment: Understanding People and Place", *Critical Social Work*, 11, 30-46. [Electronic Journal].